

บทที่ 7

สังคมวิทยาการศึกษา

บรรพต วีระสัย

1. ความทั่วไป

สังคมวิทยาเป็นศาสตร์ที่มีขอบข่ายกว้างมากสอนกับผู้ที่ตั้งศัพท์ “สังคมวิทยา” ในภาษาฝรั่งเศส¹ เป็นคนแรกคือ ออแกสต์ คองต์ (Auguste Comte) ให้ฉายาว่า เป็น “ราชินีแห่งศาสตร์” (Queen of the sciences) ตามทัศนะของคองต์ บรรดาศาสตร์ทางทฤษฎีทั้งหลาย² มีการจัดลำดับชั้นสูงต่ำและสังคมวิทยาอยู่เหนือสุด คือ เป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญมากสาขาหนึ่ง และในขณะเดียวกันเป็นสมือนศรีผู้สูงศักดิ์ที่มีบุตรธิดามาก คือ มีสาขาวรจัดกระจายไปตามที่ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ตัวอย่างได้แก่ สังคมวิทยาการศาสนา สังคมวิทยาการเมือง สังคมวิทยาการแพทย์ สังคมวิทยาการนั้นทนาการ สังคมวิทยาการอาชีพ สังคมวิทยาการ สังคมวิทยาชนบท สังคมวิทยาพัฒนาการ ฯลฯ

สำหรับสังคมวิทยาทางการศึกษาเป็นสาขานึงที่น่าสนใจ เพราะเกี่ยวพันกับนักศึกษา ทุกคนและกับคนทั่วไป

สังคมวิทยาทางการศึกษามีสาระสำคัญ 4 ประการ³ ได้แก่

- (1) ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับสังคม
- (2) สถาบันต่าง ๆ ทางการศึกษา
- (3) การขัดแย้งทางการศึกษา (educational organizations)
- (4) การศึกษาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันอื่น ๆ

¹ ศัพท์นี้เริ่มใช้ครั้งแรกโดยออแกสต์ คองต์ ในปี ค.ศ. 1830 และปรากฏในภาษาอังกฤษในปี ค.ศ. 1843 โดยคุณ Raymond Williams, *Key Words* (London : Fontana, 1983). p. 295.

² G.Duncan Mitchell (ed.), *A Dictionary of Sociology* (London : Routledge and Kegan Paul, 1970), p. 37.

³ Robert E.L. Faris. (ed.), *Handbook of Modern Sociology* (Chicago : Rand McNally, 1966), pp. 734-735.

2. ความสำคัญของการศึกษา

การศึกษามีคุณค่าเฉพาะตัวในฐานะเป็นศาสตร์และยังมีความสำคัญต่อตัวผู้มีการศึกษาเองและต่อชุมชน ทางพุทธศาสนาเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากความทุกข์ พระพุทธองค์ทรงเชื่อว่า อิวิชา (ความไม่รู้) เป็นต้นเหตุแห่งวัฏจักร生死อันเป็นการเวียนว่ายตายเกิดในห่วงแห่งทุกข์ วัฏจักร生死จะสิ้นสุดก็ต่อเมื่อพ้นจากอิวิชาอันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งกระบวนการหันเกียวนึ่งเป็นลูกโซ่ที่เรียกว่า “ปัจจุบันบานาท” (การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยซึ่งกันและกัน) การศึกษาในเชิงพุทธศาสตร์ คือการให้พ้นอิวิชาเพื่อชีวิตจะได้ล่วงพ้นการเวียนว่ายตายเกิด²

ในโลกตะวันตกอาริสโตเตล (384-322 ก่อน ค.ศ.) ประชัญกริกโบราณได้กล่าวไว้ว่า³ “การให้การศึกษาแก่เยาวชนมีผลกระแทบท่อชะตากรรม (ความเจริญและความเสื่อม) แห่งอาณาจักร”

ในยุคต่อมาประชัญรังกฤษีชื่อ ฟรานซิส เบคอน (1561-1626) ได้กล่าวไว้ว่า “ที่ต่าง ๆ กันว่าความรู้คืออำนาจ”⁴ และอีกแห่งหนึ่งฟรานซิส เบคอน กล่าวว่า ความรู้และอำนาจของมนุษย์เป็นของอย่างเดียวกัน⁵

3. การศึกษาในกรีกโบราณ

ในการยัธรรมกรีกโบราณ การศึกษาผูกพันกับคุณธรรม (ภาษากรีก เรียกว่า paedieia ศัพท์ที่ใช้การศึกษาในภาษากรีก คือการเตรียมตัวให้เป็นผู้ใหญ่ คำว่าการศึกษาในภาษากรีกหมายถึงการเรียนคุณธรรม เพื่อที่จะทำให้เป็นคนที่ดีองประดิษ์ศ้อย่างจริงจังอันที่จะเป็นผลเมื่อที่สมบูรณ์ คือ รู้ว่าควรจะปักครองอย่างไร และรับการปักครองอย่างไรจึงจะเป็นไปตามพื้นฐาน

¹พระราชวรรณนิ: ทุกชั้นรมน ฉบับปรับปรุงและขยายความ (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการ, 2525 ; หน้า 79-150) ปัจจยาการหรืออาการที่สิ่งทั้งหลายเป็นปัจจัยแก้กันเริ่มต้นแต่ต้องสิ้นสุดก็ต่อเมื่อพ้นอิวิชา ไปเรื่อย ๆ จนถึงพ้นที่สิ่งใด ก็สิ่งนั้นจะหายไป

²เบรียบชีวิต ห้องทดลองเมืองกับอยู่ในใจของสองสาว หรือหัวใจมหัศรี สำหรับนายที่เข้าใจง่ายมีใน ม.ร.ว.ศึกฤทธิ์ ปราโมทย์, หัวใจมหัศรี, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์, 2512

³Aristotle : Quoted by Diogene Laertius, cf. George Seides, comp. The Great Quotations. New York, Simon and Schuster, Pocket Book, 1967.

⁴“Nam et ipsa scientia potestas est” (knowledge itself is power) in Religious Meditations : of Heresies

⁵Knowledge and human power are synonymous.

แห่งความยุติธรรม¹ โดยสรุปก็คือการมีการศึกษาในทัศนะกรีกโบราณ หมายถึงการเป็นคนดี และเป็นพลเมืองดี

ในสมัยที่อารยธรรมกรีกรุ่งเรืองที่สุดประมาณ 25 ศตวรรษมาแล้วนั้นมี “ไตรเมธี” หรือ “สามท่านแกลส์ผู้ทรงปัญญา” (triumvirate) คือ โซครัตีส (Socrates) เพลโต (Plato) และ อาริสโตเตล (Aristotle) เพลโตเป็นศิษย์ของคราตีสเป็นอาจารย์ให้ญี่ โดยมีเพลโตเป็นศิษย์ ต่อมาเพลโตมีศิษย์ที่มีชื่อเสียงมากคือ อาริสโตเตลท่านผู้นี้ก่อตัวว่าการศึกษาเป็นเรื่องของการฝึกฝนร่างกาย ความคิด และการสร้างอุปนิสัย หันมีเพื่อสร้างพลเมืองดี ส่วนเป้าหมายสูงสุด หรืออุดมคติของการศึกษาตามความเห็นของอาริสโตเตลคือการเตรียมบุคคลให้รู้จักหาความสุข อย่างถูกต้อง กล่าวคือการเข้าถึงปัญญาอันเป็นพิพิธ²

นักปรัชญาชาวอังกฤษที่มีชื่อเสียงในยุคปัจจุบัน หรือยุคร่วมสมัยเช่นเบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ (Bertrand Russell, 1872-1969) มีความเห็นว่า การศึกษาควรมีจุดหมายเพื่อให้เกิดบุคลิกภาพ ที่พึงปรารถนาสามประการ ได้แก่ พละ (Vitality) ริบิต (Courage) ศุขุมสัญญา (Sensitiveness) และปัญญา (Intelligence)

4. ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับสังคม

ประเด็นนี้ก็ว่างวางมากที่สุด คือ ความเกี่ยวพันระหว่าง 1) การศึกษากับ 2) โครงการสร้างของสังคมภายนอก

4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับหน่วยหรือมิติต่าง ๆ ของสังคม

ความสัมพันธ์มีนานาประการ ซึ่งอาจระบุเป็นข้อ ๆ ดังนี้

- (1) การศึกษากับเศรษฐกิจ
- (2) การศึกษากับการเมือง
- (3) การศึกษากับวัฒนธรรม

¹ ส. ศิริภรณ์ “อุดมคติทางการศึกษาของไทย” ในวรรณไวยากรณ์ : การศึกษา (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2524) หน้า 30

² ส. ศิริภรณ์, เพิ่งอ้าง, หน้า 31 อนึ่ง ผู้สนใจอาจดูน้ำเติมเพิ่มเติม ทัศนะของเพลโตและอาริสโตเตลล์ได้ใน

- a. William Ebenstein, Great Political Thinkers, Plato to the Present (Calcutta ; Oxford and Ibh, 1960), pp. 1-108
- b. Ernest Barker, trans. The Politics of Aristotle (New York; Oxford University Press, 1968), pp. 311-352.

³ ส. ศิริภรณ์, อ้างแล้ว, หน้า 38 จากหนังสือของรัสเซลล์ ชื่อ on Education.

- (4) การศึกษาภัณฑ์ชั้น (classes)
- (5) การศึกษาภัณฑ์กลุ่มเชื้อชาติและศาสนา (ethnic groups)
- (6) การศึกษาภัณฑ์การเรียนรู้ของเยาวชนโดยผ่านครอบครัว ชุมชน เพื่อนบ้านและผู้มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน (peer group)

4.2 ความสัมพันธ์เป็นแบบยุคโลวี่

ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาภัณฑ์สังคมภายนอกดังได้ระบุเป็นข้อ ๆ ไว้ข้างต้น มิใช่เป็นแบบ “เอกิวิที” (one-way) แต่เป็นแบบ “ทวิวิที” หรือ “ยุคโลวี่” (two-way traffic) ซึ่งอาจเรียนว่า “การจราจรสองทาง” หรือ “การจราจรสวนกัน” ทั้งนี้ เพราะ 1) การศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดสภาพและกระบวนการของสังคมภายนอก และ 2) สังคมภายนอกมีบทบาทสำคัญในการกำหนดสภาพและความเป็นไปในวงการศึกษา

4.3 การศึกษาเพื่อมีสภาพเป็นสถาบันในตนเอง

แต่เดิมนักการศึกษาไม่ได้ถูกแยกออกจากเป็นสถาบัน (institution) เฉพาะต่างหาก ทั้งนี้ เพราะในสมัยก่อนนับเป็นเวลาหลายร้อยหรือแม้พันปีมาแล้ว การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตครอบครัวหรือของศาสนา หมายความว่า การเรียนการสอนอยู่ในครอบแห่งชีวิตครอบครัว และชีวิตทางศาสนา พ่อแม่มีบทบาทเป็นครู และพระสงฆ์หรือนักบวชกิทำหน้าที่สอนวิชาการ ต่าง ๆ ด้วย

โดยที่มีเนื้อที่จำกัดจะยกตัวอย่างเพียง เช่น ความสัมพันธ์แห่ง 1) การศึกษาภัณฑ์เศรษฐกิจ และ 2) การศึกษาภัณฑ์การเมือง

5. การศึกษาภัณฑ์การเศรษฐกิจ

การศึกษามีความสัมพันธ์กับเรื่องทางเศรษฐกิจของสังคมมนุษย์ เพราะต่างก็เป็นมิติ หรือแง่มุม (dimension) หนึ่ง

5.1 การศึกษาในยุคเกษตรกรรม

ในการเศรษฐกิจสมัยที่เป็นสังคมเกษตรกรรมจำเป็นต้องอาศัยผู้มีพื้นความรู้ที่แตกต่างจากการเศรษฐกิจในยุคอาชีวกรรม การศึกษาในยุคเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมไม่มีความจำเป็น ต้องใช้ผู้มีการศึกษามาก การศึกษาภาคบังคับก็ไม่จำเป็นต้องใช้เวลาหลายปี ดังที่ทราบกันทั่วไป ว่าระดับเพียงปีกิ 4 ก็เพียงพอแล้ว

5.2 ยุคอาชีวกรรม

เกษตรกรรมยังมีบทบาทสำคัญในชีวิตมนุษย์ แต่ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงสังคมเข้า

สูญคุณภาพกรรม การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของโลกเรียกว่า “การปฏิรูปอุตสาหกรรม”¹ ซึ่งเกิดขึ้นประมาณเกือบ 200 ปีมาแล้ว มีการใช้ระบบโรงงาน คานานต้องมีการศึกษามากขึ้น การรับคนเข้าทำงานต้องผ่านการทดสอบ

5.3 บุคลากรกรรมบริการ

ต่อมาภายหลังมหัสดรัมโลกรั้งที่ 2 คือเมื่อประมาณ 40 ปีมาแล้ว เศรษฐกิจโลกได้เปลี่ยนรูปไปอีก เมื่อการผลิตในทางอุตสาหกรรมอิมตัวและการผลิตเครื่องบริโภคและอุปโภคสามารถกระทำได้เต็มที่แล้ว ได้เกิดเศรษฐกิจที่เน้นหนักไปในทาง “การบริการ” หรือ “อุตสาหกรรมบริการ” (service industry) นั้น ผลก็คือความจำเป็นในการให้ประชาชนมีการศึกษาที่สูงขึ้นกว่าเดิมยิ่งมากขึ้น

ก. คุณงานประเทกคือเสื้อขาว

การประกอบอาชีพของคนส่วนใหญ่ในเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมบริการ คือการเป็น “ชนชั้นกลาง” ระดับที่เรียกว่าเป็นผู้ใช้ “คอเสื้อขาว” (white collar workers) ชนชั้นของผู้ทำงานในยุคอุตสาหกรรมบริการแตกต่างจากยุคอุตสาหกรรมแบบผลิต (manufacturing industry) ซึ่งคนจำนวนมากมีลักษณะเป็น “กรรมกร” หรือผู้ใช้แรงงานบางครั้งเรียกันว่าเป็น “ผู้ทำงาน คอเสื้อสีน้ำเงิน” (blue collar workers) อันหมายถึงการแต่งตัวที่ไม่ต้องเข้ารูปแบบนัก และใส่เสื้อประเทกที่ดูประเปื้อนได้ง่าย

ข. การศึกษาสำหรับอาชีพใหม่ ๆ

ในยุคอุตสาหกรรมบริการมีความจำเป็นที่จะให้มีการศึกษาที่ค่อนข้างสูง สำหรับคนที่ไม่เคยเป็นผู้ทำงาน “คอเสื้อสีขาว” เช่น ในการทำบัญชีในการตรวจสอบบัญชี การให้คำปรึกษาทางกฎหมาย และในการใช้เครื่องจักรกลสมัยใหม่ต่าง ๆ โดยเฉพาะเครื่อง “สมองกล” หรือ “เครื่องจักรคำนวณ” (computers)

ค. การศึกษาแบบไม้ขั้นหยุด : การวิจัยเพื่อให้เกิดการพัฒนา

การค้นคว้าวิจัยถือว่าสำคัญยิ่งในเศรษฐกิจยุคโรงงาน เพราะมีการแข่งขันกันอยู่ตลอดเวลา หากบริษัทใดหรือหน่วยงานใดล้าหลังย่อมนำไปสู่การล้มเหลวทางด้านธุรกิจและกิจการต่าง ๆ

¹ คำว่า “การปฏิรูปอุตสาหกรรม” เป็นศพที่ใช้ครั้งแรกในภาษาอังกฤษโดยนักประวัติศาสตร์นามอุโนชา ชื่อ อาร์โนลด์ ทอยน์บี (Arnold Toynbee) ในปี ก.ศ. 1881. เป็นเรื่องที่ไม่มีข้อถกเถียงว่าการปฏิรูปอุตสาหกรรมเริ่มปีอะไร แต่มักระบุว่าเป็นปี 1827 สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางวิธีการผลิต แต่หากมองในแง่ของการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบสัมภ์ด้วย มีขึ้นประมาณ 150 ปีมาแล้ว ตั้งแต่ในทศวรรษ 1830-1839. โปรดอ้าง Raymond Williams. op.cit., p. 166.

ความสามารถในการค้นคว้าวิจัยข้อมูลกับการได้รับการศึกษาในระดับสูงและมีความจำเป็นที่จะต้องให้มีการพัฒนาเกิดขึ้นด้วย

ตัวอย่างที่เห็นชัด คือ ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนารูปแบบนาฬิกา กล้องถ่ายรูป วิทยุ ฯลฯ เพื่อให้สามารถขยายได้จำนวนมาก รูปแบบใหม่ ๆ ปรากฏขึ้น เช่น นาฬิกาที่สามารถเป็นเครื่องคำนวณได้พร้อมกับการบอกเวลา

6. การศึกษากับการเมือง

การเมืองมีอิทธิพลต่อความเป็นไปในวงการศึกษา และการศึกษาก็มีบทบาทต่อเรื่องราวทางการเมือง สำหรับคำว่า “การเมือง” นั้นให้เข้าใจง่าย ๆ ว่าเป็นเรื่องของ “อำนาจ” เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสภาวะแห่งการเป็น “สาธารณะ” (public)¹

จะยกตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการเมืองดังต่อไปนี้

6.1 กรณีประเทศเยอรมันบุค อ็อดอลฟ์ อิตเลอร์

ในยุคที่เผด็จการ ฟาสซิสต์ (fascist) โดย พรรคนาซี (Nazi) ของอิตเลอร์กำลังเพื่องอยู่ในสมัยประมาณสิบครึ่งที่สองนั้น ได้มีการบังคับให้มีการสังสอนว่า สติบัญญາของคนเชื้อชาติต่าง ๆ กันนั้นสูงต่ำแตกต่างกันมากและรู้บาลบังคับให้ยกย่องผู้มีเชื้อสาย “อารยัน” (Aryan) คือหมายถึงคน “อารยัน” ซึ่งมีความขาวที่ไม่ใช่เชื้อสาย สำหรับคนชาติอื่น ๆ นั้นมีการปลูกฝังว่าด้อยกว่าทางสติบัญญາ ไม่ว่าจะเป็นผิวเหลือง ผิวแดง หรือผิวดำก็ตาม

การบังคับทางการเมืองเพื่อให้มีการมีการ “เลือกปฏิบัติ” (discriminate) ต่อผู้มีเชื้อสายขาวเป็นส่วนหนึ่งของ “ลัทธิต่อต้านยิว” หรือ “คนเชื้อสาย เยอรมัน” เรียกกันว่า “antisemitism”

ผลของนโยบายและมาตรการทางการเมืองในยุคอิตเลอร์ นี้ก็คือเกิดการทารุณกรรมแก่คนเยอรมันเชื้อสายขาวอย่างที่เป็นประกายการณ์ “holocaust” กล่าวคือคนเชื้อสายยิวถูกสังหารหมู่เป็นจำนวนนับ 10 ล้านคน และผู้ที่พ่อจะหนีมาได้ก็อพยพมาตั้งรกรากในประเทศอื่น ตัวอย่างได้แก่ อัลเบอร์ต ไอส์ไตน์ (Albert Einstein) ผู้ค้นพบทฤษฎี สัมพัทธภาพ (theory of relativity) ลัมสามารถผลิตระเบิดปรมาณูขึ้นมาใช้ในมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้

คนที่มีความรู้ความสามารถ เช่น ไอส์ไตน์ที่หลบหนีมาจากเยอรมันยุคfaszist มีเป็นจำนวนไม่น้อย และช่วยส่งเสริมให้ประเทศไทยรับคนซึ่งมีความสามารถสูง เช่น สมรรถ อเมริกาได้รับประโยชน์อย่างมาก คือ สมรรถอเมริกาเป็นฝ่าย “ได้ประโยชน์จากการสนับสนุน

¹ คุณความรู้ความสามารถ เช่น ไอส์ไตน์ที่หลบหนีมาจากเยอรมันยุคfaszist มีเป็นจำนวนไม่น้อย และช่วยส่งเสริมให้ประเทศไทยรับคนซึ่งมีความสามารถสูง เช่น สมรรถ อเมริกาได้รับประโยชน์อย่างมาก คือ สมรรถอเมริกาเป็นฝ่าย “ได้ประโยชน์จากการสนับสนุน

หรือ “สมองรับ” (brain gain) ในขณะที่ฝ่ายเยอรมนีเป็นฝ่ายสูญเสีย คือเป็นฝ่าย “สมองล่อง” หรือ “สมองไหล” (brain drain)

๘.๒ กรณีประเทคโนโลยีและเศรษฐกิจโลก

ก่อนปี พ.ศ. 2500 คนอเมริกันมีความภาคภูมิใจ เพราะเชื่อมั่นว่าความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของตนเหนือกว่าชาติอื่น ๆ ทั่วโลก และมีการออกข่าวกันครึ่งโตรรมว่า สหภาพโซเวียตจะปล่อย “ดาวเทียม” (artificial satellite) ดวงแรกออกจากไปนอกพิภพได้เป็นชาติแรก แต่การณ์กลับปรากฏว่าในปลายปี พ.ศ. 2500 ได้เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้คนอเมริกันตื่นตระหนก เพราะสหภาพโซเวียตสามารถส่งดาวเทียม (เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “สputnik”) ขึ้นไปโคจรรอบโลกได้เป็นชาติแรก

การที่สหภาพโซเวียตประสบผลสำเร็จครั้งนี้ทำให้รัฐบาลอเมริกันรู้สึกเสียหายติดภูมิในวงการเมืองระหว่างประเทศ และมุ่งความสนใจไปที่ระบบการศึกษาว่า ระบบและวิธีการทางการศึกษาของสหภาพโซเวียต ดังนั้น จึงได้มีการตั้นตัวอย่างขนาดใหญ่ในวงการศึกษาประ毫不ชิดดี ดไวท์ ดี. ไอเซน豪ว์ (Dwight D. Eisenhower) ได้สั่งการให้มีการหาทางปรับปรุงการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผลต่อจากนั้น คือ การปรับปรุงหลักสูตรระดับมัธยมและระดับอื่น ๆ เพื่อให้การศึกษาทางด้านนั้นเข้มข้นกว่าเดิม โดยตัดวิชาบางวิชาที่ไม่จำเป็นในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย เช่น วิชาที่ว่าด้วยการลีลาศออกไป

๘.๓ กรณีประเพณีและเชื้อชาติ

มาเลเซียมีลักษณะเป็น “พหุสังคม” (plural society) คือ มีคนหลายเชื้อชาติ ซึ่งมีจำนวนมากอยู่รวมกัน ได้แก่ การมีคนมาเลฯประมาณร้อยละ 50 มีคนเชื้อสายจีนประมาณร้อยละ 37 คนเชื้อสายพม่าและเชื้อสายไทยอีกจำนวนหนึ่ง โดยที่รัฐบาลมาเลเซียประกอบด้วยผู้นำที่เกรงว่าคนเชื้อสายมาเลฯจะเสียเปรียบคนเชื้อสายอื่น ๆ จึงได้มีการออกกฎหมายนานาประการที่ให้โอกาสกับคนเชื้อสายมาเลฯว่าเป็น “ภูมิบุตร” (Bhumiputra) ซึ่งแปลตามตัวว่า บุตรของแผ่นดิน ที่เกี่ยวกับการศึกษาถ้าคือผู้ที่ไม่ใช่ “ภูมิบุตร” มีโอกาสห้อยกว่า เช่น การให้สิทธิเข้าเรียนมหาวิทยาลัยน้อยมากคือประมาณร้อยละ 5 เท่านั้น และแม้เอกชนจะจัดตั้งสถาบันการศึกษาเองรัฐบาลก็ไม่ยอมอนุญาต ตัวอย่างคือการที่เอกชนโดยเฉพาะกลุ่มคนเชื้อสายจีนที่ประสงค์จะให้รัฐบาลอนุญาตให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเอกชนชื่อ “เมอร์เดก้า” (Merdeka) ขึ้น แต่รัฐบาลยังไม่อนุมัติ

7. สถาบันการศึกษา

สังคมวิทยาการศึกษาให้ความสนใจกับสถาบันที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ กัน คือระดับ

- (1) ประถมศึกษา
- (2) มัธยมศึกษา
- (3) อุดมศึกษา

สังคมสมัยใหม่ได้เพิ่มความสำคัญของการเรียนการสอนมาก ก่อให้เกิดในอัตราการที่ผ่านมาหลายร้อยปีมาแล้ว การเรียนการสอนจำกัดอยู่ภายในบ้านหรือในสถาบันทางศาสนาจะเห็นได้ว่าไม่เพียงแต่ในประเทศไทยเท่านั้นที่รักและประเมินบทบาททางการศึกษามาก ในยุโรป สเมียคุกกลางและห้องจากนั้น นักวิชของศาสนาคริสต์มีบทบาทในการให้การศึกษา

ต่อมาเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงมากขึ้น การศึกษาได้แยกออกจากเป็นส่วนหรือหน่วยพิเศษ เฉพาะ (specialized sector) คือมีสถาบันเพื่อการศึกษาโดยตรงและมีบุคลากรเพื่อวัตถุประสงค์ ตั้งกล่าวโดยตรง คือมีการจัดหลักสูตร มีการฝึกฝนครูผู้สอน การมีสำราญเฉพาะการได้รับ การยอมรับอย่างเป็นทางการในทางกฎหมายหรือโดยสถาบันการเมืองการปกครองและสถาบันอื่น ๆ (เช่น ด้วยการยอมรับค่าของประกาศนียบัตรในการสมัครงาน)

สถาบันการศึกษาได้ขยายมากขึ้นทั้งในแง่ของจำนวน ปีที่มีการสอนและจำนวนสถาบัน จำนวนปีที่เพิ่มขึ้นหมายความว่า เริ่มเรียนเมื่ออายุยังน้อยลง เช่น เริ่มให้เด็กเข้าเรียนอนุบาล (kindergarten--ภาษาเยอรมันซึ่งแปลตามตัวว่า “สวนเด็ก”) ตั้งแต่อายุเพียง 3-4 ขวบ และ การเรียนระดับอุดมศึกษา ได้ใช้เวลามากขึ้น เพราะขยายจนถึงระดับปริญญาเอก (ซึ่งเรียกซื้อต่าง ๆ กัน เช่น Doctor of Philosophy (Ph.D.) ในประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา หรือ Docteur d' état ในประเทศฝรั่งเศส) ซึ่งกว่าจะเรียนจบก็อายุใกล้ 30 ปี เป็นต้น

ในแง่ของจำนวนสถาบันได้ขยายเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมมาก โดยเฉพาะในระดับบุรุษ และมัธยมศึกษา ได้ขยายตัวมากในช่วงที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สำหรับทางด้านอุดมศึกษานั้น ในบางประเทศมีจำนวนนักศึกษาอย่างมหาศาล อัตราส่วนของนักศึกษาต่อประชากรที่มากที่สุด ได้แก่ สหรัฐอเมริกา คือมีนักศึกษาถึงประมาณร้อยละ 6 สหรัฐอเมริกา มีประชากรประมาณ 237 ล้านคน แต่มีนักศึกษาตามสถาบันอุดมศึกษามากกว่า 3,100 แห่งรวมกันแล้ว ถึง 13 ล้านคนเศษ

สำหรับอัตราส่วนของนักศึกษาของไทยต่อประชากรนั้น นับว่าสูงพอควรหากเทียบกับของประเทศญี่ปุ่น กล่าวคือ พลเมืองญี่ปุ่นมีประมาณ 122 ล้านคน และมีนักศึกษาประมาณ 2,000,000 คนเช่น¹ กรณีของไทยนั้น สถาบันอุดมศึกษาตามคำจำกัดความ คือที่มีการสอนสูงกว่าระดับมัธยมปลาย เป็นจำนวนมากกว่า 200 แห่ง และหากนับเฉพาะมหาวิทยาลัยของรัฐมี 16 แห่ง มีสถาบันเอกชน 23 แห่ง (ในปี พ.ศ. 2530) โดยมีระดับมหาวิทยาลัยเอกชน 5 แห่ง

อนึ่งในประเทศไทยยังมีวิทยาลัยสอง伙 วิทยาลัยทางการทหาร เช่น จปร. วิทยาลัยตำรวจนและวิทยาลัยอาชีวศึกษา และอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งรวมนักศึกษาเข้าด้วยกันแล้วมีมากกว่า 1,000,000 คน หากคิดเป็นอัตราส่วนก็จะได้ร้อยละเท่า ๆ กับของญี่ปุ่น คือ ประมาณร้อยละ 2 ของประชากรทั้งประเทศ

ในการณ์ประเทศไทยนั้น ควรทราบว่าในระยะเวลาประมาณ 1 ช่วงแห่งวัย (หรือ 1 generation ซึ่งถือว่าเป็นเวลา 25-30 ปี โดยถือว่าเป็นช่วงอายุเฉลี่ยที่บุคคลมีครอบครัวมีบุตรธิดา เป็นครอบครัวใหม่) ที่ผ่านมานั้นมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางด้านอุดมศึกษาอย่างน้อย 2 ประการ คือ

(1) ประการแรก คือ การขยายมหาวิทยาลัยสู่ภูมิภาคโดยเปิดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ขึ้น เป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2507 คือเกือบ 25 ปีมาแล้ว

(2) ประการที่สอง คือการขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น ด้วยการสถาปนามหาวิทยาลัยรามคำแหงในปี พ.ศ. 2514 ขึ้นคือเมื่อประมาณ 16 ปีมาแล้ว และมีนักศึกษาลงทะเบียนเรียนประมาณ 37,000 คน ในปี พ.ศ. 2527 มีนักศึกษาในทะเบียน (คือรักษาสถานภาพไว้ แม้จะไม่ได้ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนนั้น ๆ) เป็นจำนวนมากเกินกว่า 500,000 คน²

อนึ่ง การส่งเสริมทางด้านอุดมศึกษานั้น เป็นนโยบายของบางประเทศเท่านั้น บางประเทศ เช่น สิงคโปร์ ไม่ได้ให้ความสำคัญทางการศึกษาระดับอุดมศึกษามาก หากเปรียบเทียบกับไทย สรุปว่าอเมริกา และญี่ปุ่น

¹Ministry of Education, Science and Culture, Government of Japan, *Education in Japan*, 1982 (Tokyo, 1982), p. 23 ระบุว่ามีนักศึกษาตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ 1,822,117 คน และมีนักศึกษาในวิทยาลัยชุมชนอีกประมาณ 400,000 คน

²เกี่ยวกับการจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนนักศึกษามีใน Banphot Virasai "Ramkhamhaeng University : A Case in Institution Building", Political Research and Development Center, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, 1984.

8. การจัดองค์การทางการศึกษา

8.1 มีรูปแบบและวิธีการจัดต่าง ๆ กัน การจัดองค์การทางการศึกษา หมายถึง การจัดเป็นโรงเรียนและโรงเรียนแยกประเภทออกเป็นแบบต่าง ๆ กัน เช่น แบบที่มุ่งเข้าสู่มหาวิทยาลัย หรือแบบที่มุ่งเข้าสู่การประกอบอาชีพหลังจากเรียนจบแล้ว (บางครั้งเรียกว่า terminal programs คือเรียนจบในตัวของมันเอง โดยไม่ต้องมีการเรียนต่อ)

โรงเรียนและสถาบันการศึกษาอื่น ๆ มีลักษณะเป็นองค์การ “อย่างเป็นทางการ” หรือ “รูปนัย” (formal organization) การจัดองค์การแตกต่างกันไปแล้วแต่ว่าจะเป็นประเทศใดในกรณีของประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะเป็น “เอกรัฐ” (unitary state) ระบบการศึกษาขึ้นอยู่กับรัฐบาลกลางเป็นส่วนใหญ่ เพราะในกรณีที่ประเทศที่เป็นสหพันธ์รัฐ เช่น สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย การจัดการศึกษาถูกแบ่งแยกออกจากไปโดยให้มีรัฐและรัฐบาลระดับท้องถิ่นรับไปจัดการ

8.2 การเข้าสู่ความเชี่ยวชาญหรือหน้าที่เฉพาะ

มีแนวโน้มของการจัดการทางการศึกษาที่นำสู่ใจอย่างหนึ่ง คือการที่แต่เดิมนั้นผู้ที่เป็นครูจะต้องเอาใจใส่ในตัวผู้เป็นศิษย์ในพุทธกรรมอื่น ๆ นอกห้องเรียนด้วย ปัจจุบันแนวโน้มเป็นในทาง “การไปสู่ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง” (specialization) มากรขึ้น กล่าวคืออาจารย์ที่เป็นฝ่ายสอนและวิจัย สำหรับเรื่องราวอื่น ๆ เกี่ยวกับนักศึกษา เช่น กิจกรรมต่าง ๆ ได้กลายเป็นเรื่องของผู้มีหน้าที่เฉพาะ ตัวอย่างได้แก่ การมีตำแหน่งนักแนะแนว หรืออาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายกิจกรรมของนักศึกษา เป็นต้น

8.3 การเปิดสาขาวงโรงเรียน

อนึ่ง ประชาราตนได้เพิ่มขึ้นมาก ดังนั้น การจัดตั้งโรงเรียนซึ่งเป็นที่นิยมกันไว้เพียงแห่งเดียวยอมไม่พอเพียง ต่อมาจึงมีการตั้งสาขาวงโรงเรียน ตัวอย่างในประเทศไทยคือ 1) การจัดตั้งโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา¹ ซึ่งเดิมมีเพียงแห่งเดียวที่พญาไท แยกออกเป็นโรงเรียนเตรียม

¹ ตามเอกสารฉบับในงาน “หนังสืออุปกรณ์การศึกษาและแบบอย่างคณเก่งสำหรับเด็ก” จัดโดยห้องสมุดธนาคารครุภัณฑ์ สำนักงานใหญ่ในการนิกรศการปีเด็กสถาตุ ระหว่างวันที่ 16-25 ตุลาคม 2522 แสดงยอดรวมของนักเรียนที่สอบได้ที่ 1 ของประเทศไทยมีข้อมูลราย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2490-2518 มีดังนี้ (จากมากไปหาน้อย) โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา 36 คน วิทยาลัยพิทักษ์ 7 คน วิทยาลัยพัฒนาการพระนคร 8 คน โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย 5 คน โรงเรียนมาตรีเดวีวิทยาลัย 4 คน โรงเรียนกรุงเทพคริสตียนวิทยาลัย 2 คน โรงเรียนอัสสัมชัญ 2 คน นอกจากนั้นเป็นโรงเรียนฯ 1 คน คือโรงเรียนจิตราดา, โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์, โรงเรียนเบญจมบพิรยาลัย, โรงเรียนธาราธิวาสวิทยาลัย, โรงเรียนรัตนศิลป์วิทยาลัย, โรงเรียนรัตนนาวิทยาลัย, โรงเรียนสตรีวิทยา, โรงเรียนสามเสนวิทยาและเตรียมธรรมศาสตร์และการเมือง

อุดมศึกษาพัฒนาการ 2) โรงเรียนสตรีวิทยาซึ่งแห่งแรกจัดตั้งอยู่ในสหราชอาณาจักร ประเทศไทย เปิดทางชานเมือง และมีชื่อใหม่ว่าเป็นสตรีวิทยา 2 ซึ่งมีสภาพเป็นแบบสหศึกษา คือ มีนักเรียนทั้งหญิงและชาย

8.4 การเปิดสาขางานสถาบันอุดมศึกษา

สำหรับในระดับอุดมศึกษามีการจัดสาขาแยกออกไปเรียกว่า วิทยาเขต (campus) แยกออกไป ด้วย 1) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งมีวิทยาเขตหลักอยู่ที่ตำบล คอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และมีวิทยาเขตที่จังหวัดปัตตานี 2) มหาวิทยาลัย ครринครินทร์วิโรฒ ซึ่งมีที่ทำการหลักอยู่ที่ปราสาณมีตร และมีวิทยาเขตในหลายภาคของประเทศไทย

นอกจากนี้มีการเปิดศูนย์เรียนระดับปีที่ 1 เช่น ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงเรียกว่า วิทยาเขต ซึ่งตั้งอยู่ที่กิโลเมตรที่ 8 ในต่างประเทศมีตัวอย่างที่ชัดแจ้ง คือ การณ์ของมหาวิทยาลัย แห่งแคลิฟอร์เนีย (University of California) ซึ่งที่ทำการเดิมเริ่มแรกคือ ที่นครเบอร์คลี (Berkeley) ซึ่งอยู่ติดกับมหาวิทยาลัยฟรานซิสโก และมีวิทยาเขตอื่น ๆ อีกคือ ที่นครลอสแองเจลีส (เรียกว่า UCLA คือ University of California at Los Angeles)¹ ซึ่งอยู่ทางใต้ของมลรัฐ แคลิฟอร์เนีย และยังมีวิทยาเขตอื่น ๆ อีก เช่น ที่เมืองเดวิส (Davis) ทางเหนือของมลรัฐ และวิทยาเขตที่เมืองฟรานซิสโก ซึ่งเน้นหนักไปในทางการแพทย์และที่เมืองชานตา บารา เป็นต้น

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ มหาวิทยาลัยแห่งรัฐของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (เรียกว่า State University) และมีวิทยาเขตอยู่ทั่วมลรัฐ เช่น California State University, (ที่เมือง) Hayward; California State University, (ที่นคร) Sacramento ; California State University (ที่เมือง) Long Beach เป็นต้น

สำหรับทางภาคอื่นของสหรัฐอเมริกา มีมหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐนิวยอร์ค เช่น State University of New York at (ที่เมือง) Albany, State University of New York at (ที่เมือง) Binghamton, State University of New York at (ที่เมือง) Buffalo เป็นต้น

8.5 การดำเนินการ

ในการณ์ของประเทศไทยการมีหลายวิทยาเขต มีการจัดระบบให้มีรองอธิการบดีของวิทยาเขต เช่น ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีรองอธิการบดีวิทยาเขต ทั้งที่หาดใหญ่และปัตตานี แต่

¹ โปรดดู ยอร์ช แนชและคณะ. มหาวิทยาลัยกับชุมชนเมือง กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์เพรทพิพยา, 2518 ซึ่งแปลโดยคณะกรรมการและเกียรติบัณฑิตมหาวิทยาลัย แคลิฟอร์เนีย ณ นครลอสแองเจลีส แปลโดย บรรพต วีระสัย

อธิการบดีอยู่วิทยาเขตหาดใหญ่ ในกรณีมหาวิทยาลัยแห่งแคลิฟอร์เนียมีประธาน (President) มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นตำแหน่งที่คล้ายคลึงกับตำแหน่งอธิการบดีอยู่ที่นครบอร์คลีฟ และมี “เชน-เชลเลอร์” (Chancellor) ซึ่งเป็นตำแหน่งเกือบ ๆ เท่าประธาน คือมีอำนาจอิสระมาก เป็นผู้รับผิดชอบแต่ละวิทยาเขต

9. การศึกษาในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันอื่น ๆ

ในโลกปัจจุบันซึ่งได้รับฉายาต่าง ๆ กันว่าเป็น “ยุคสังคมภาคพื้นอุตสาหกรรม” (post-industrial society) บ้าง เป็น “ยุคօ瓦កາສ” (space age) บ้าง “ไม่ว่าจะใช้ศัพท์อะไรก็แสดงว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลได้เกิดขึ้นโดยเฉพาะในวงการเทคโนโลยี ดังจะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ. 2526 วารสารอเมริกันที่มียอดจำหน่ายสูงมากทัวโลกคือวารสาร Time “ได้ตัดสินเลือกให้ “เครื่องจักรคำนวณ” หรือที่บางท่านเรียกว่า “สมองกล” (computer) ให้เป็นสิ่งที่มีบทบาทมากที่สุดแห่งปี (ใช้ศัพท์ว่าเป็น Machine of the Year)

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ได้มีผลกระทบต่อสังคมในมิติต่าง ๆ รวมทั้งที่เกี่ยวกับการศึกษา กล่าวคือ ความรู้ต่าง ๆ มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น และต้องเป็นความรู้ที่ทันสมัย หรือ “ทันโลก” ด้วย เทคนิคหรือวิธีการใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดโปรแกรมฝึกฝนเป็นพิเศษให้พนักงานหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นของรัฐบาลหรือเอกชน ดังนั้นจะเห็นว่าธนาคาร บริษัทห้างร้าน รัฐวิสาหกิจ กรมกองต่าง ๆ มีโครงการอบรมส่งเสริมความรู้อยู่บ่อย ๆ มีการจัดหลักสูตรหมุนเวียนเปลี่ยนไปอยู่เสมอ คือนอกเหนือจากการเปิดโอกาสให้พนักงานหรือเจ้าหน้าที่ได้เรียนต่อในสถาบันภายนอกแล้ว ยังสามารถรับความรู้เพิ่มเติมจากการอบรมพิเศษ เป็นครั้งคราว เช่นว่าணด้วย

อนึ่ง การศึกษาบางประเภทมีลักษณะเฉพาะตัว ดังนั้น จึงมีการจัดตั้งระบบการศึกษา นั้นเป็นเอกเทศ หรือ “เฉพาะทาง” ขึ้นในสถาบันต่าง ๆ เช่น การมี 1) โรงเรียนทหารในกองทัพ 2) การมีโรงเรียนคุลการักษ์ ในกรมคุลการ 3) โรงเรียนปริยัติธรรมในวัด และ 4) โรงเรียนการประชานิยม เป็นต้น

10. สาระและจุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษา

การศึกษาที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นการพูดร่วม ๆ กันไปโดยมิได้เจาะจงว่าเป็นระดับใด แต่ย้อมเป็นที่เข้าใจว่าจุดมุ่งหมายหรืออุดมคติน่าจะเป็นคุณลักษณะของการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นระดับประเทศ มัธยม หรืออุดม ในระดับอุดม (ซึ่งเรียกชื่อต่าง ๆ กัน ในภาษาอังกฤษ

เช่น post-secondary education, higher education, tertiary education) ซึ่งเป็นการศึกษานอกเหนือจากภาคบังคับ ผู้เรียนก็มีวิชาลิสต์สูงกว่าระดับอื่น ๆ อุดมศึกษาถือว่าเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่ควรมีเสรีภาพในการเลือกวิชาที่เรียน ทราบเท่าที่มีโอกาสและสติปัญญา

การอุดมศึกษามีปรัชญากร้าง ๆ อญี่ 2 แนว แนวที่หนึ่ง ถือว่าจุดมุ่งหมายคือเพื่อความเลอเลิศทางปัญญาหรือคุณภาพชีวิตโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย แนวที่สอง ถือว่าการเรียนรู้ในระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยจะต้องคำนึงถึงคุณค่าในทางปฏิบัติ คือ เพื่อประโยชน์ในทางธุรกิจกรรมในแง่ตัวบุคคล (เช่น การมีงานทำ) และในแง่สังคม (เพื่อการพัฒนา) นอกจากนี้ยังอาจมองการอุดมศึกษาเพื่อการศักดิ์ศรี หรือเกียรติของตนเอง (social prestige) ด้วยก็ได้

สำหรับจุดมุ่งหมายของอุดมศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทยนั้น มักถือว่าประกอบด้วยสี่ประการ ซึ่งผู้เขียนขอเรียนเรียงให้คัดลอกของกันเพื่อสะดวกในการจัดจำแนกนี้ :

- 10.1 ถ่ายทอดวิชา (สอน)
- 10.2 แสวงหาความรู้เพิ่ม (วิจัย)
- 10.3 เสริมสุขปวงประชา (บริการทางวิชาการ)
- 10.4 มุ่งหน้าเสริมสร้างสรรค์ (ส่งเสริมศิลปะและมรดกทางวัฒนธรรม)

11. ประเภทของความรู้ในระดับอุดมศึกษา

ความรู้อาจแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ กัน ผู้เขียนเห็นควรจัดแบ่งประเภทโดยใช้ศัพท์ที่คล้าย ๆ กัน ไว้ดังนี้

11.1 **วิชาการ** เป็นความรู้ที่เป็นสาระของวิชาการแขนงนั้น ๆ ซึ่งเป็นได้ทั้งเรื่องทั่ว ๆ ไป (เช่น วิทยาศาสตร์ทั่วไป หรือรัฐศาสตร์ทั่วไป) และเรื่องเฉพาะเจาะจง (เช่น เรื่องเกี่ยวกับพิสิกส์ หรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินโดนีเซีย เป็นต้น) ก็ได้

11.2 **วิชาชีพ** อาจมีเนื้อหาซ้ำกับวิชาประเภทนี้ หรือแม้กระทั่งวิชาประเภทที่ 3 แต่ไม่ได้ซ้ำกันทั้งหมด การจำแนกวิชาออกเป็นวิชาชีพ เป็นการเน้นเป้าหมายว่าเพื่อประโยชน์ในการทำมาหาก业เลี้ยงชีพ

11.3 **วิชาชีวนอน** ได้แก่ ความรู้ในคุณค่าทางที่เป็นสุนทรีย์หรือมีความละเอียดอ่อน และลึกซึ้ง เช่น กวินิพนธ์ ดนตรี จิตกรรม ปฏิมากรรม วิชาชีวนอนเป็นเรื่องการเห็นคุณค่าและการมีส่วนร่วมในมรดกหรือสิ่งประดิษฐ์ร่วมสมัยทางวัฒนธรรมที่อาจค่าน้อยในทางวัตถุ

11.4 วิชาเชิงชีวิต “ได้แก่ ความรู้ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีการสอนโดยตรง แต่อาจได้รับโดยประสบการณ์ วิชาเชิงชีวิตหมายถึงการมีบุคคลรู้จักการดำเนินชีวิตให้ราบรื่นหรือมีความสุข เป็นส่วนใหญ่ วิชาเชิงชีวิตเกี่ยวข้องกับการรู้จักปฏิบัติดินให้มีปัญหาน้อยและอยู่ในขอบเขตจำกัด ในทางสังคมวิทยา “เชิงชีวิต” เกี่ยวกับการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีพอสมควรที่จะทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น”

ในทางด้านจิตวิทยา วิชา “เชิงชีวิต” เกี่ยวกับการมีสุขภาพที่ดีไม่วิตกภัยวลด้วยไร้เหตุผล เป็นกิจวัตร

ในด้านการใช้ทรัพยากร วิชาเชิงชีวิต หมายถึงการที่มีสติ คือ ความรอบคอบในการใช้ทรัพย์สิน เช่น “ไม่ตระหนีเงิน หรือฟุ่มเฟือยจนเกินไป เป็นต้น

11.5 วิชาชีวะดิหรือวิชาชีวบุนชัน วิชานี้เป็นเรื่องของจิตสำนึกที่จะทำประโยชน์แก่ ส่วนรวม จิตสำนึกประเภทนี้อาจมีอยู่แล้วก่อนผ่านการศึกษา แต่การศึกษาช่วยให้รู้จักวิธีการ ที่จะทำคุณแก่ส่วนรวมให้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

12. ปรัชญาการศึกษาแรก

ปรัชญาการศึกษาแรกหรือแนวที่หนึ่งให้ความสำคัญกับวิชาการและวิชาชีว์ขอบเป็น อันดับแรก ส่วนวิชาประเภทอื่น ๆ ที่อ่อนกว่ามีความสำคัญน้อยกว่า

สำหรับปรัชญาการศึกษา แนวที่สอง เน้นวิชาชีพและวิชาชีวะดิหรือวิชาชีวบุนชัน ส่วนวิชาการที่มีความสำคัญในแห่งที่มีความจำเป็นต้องศึกษาสาระของวิทยาการแขนงต่าง ๆ พอกควร อนึ่ง วิชาประเภทอื่น ๆ นั้นที่อ่อนกว่ามีคุณค่าน้อยกว่า

ปรัชญาการศึกษาแนวที่หนึ่ง ประสงค์จะให้การอุดมศึกษาร่าง “ความเป็นเลิศทาง วิชาการ” (academic excellence) ทั้งนี้ อาจกล่าวถึงเป้าหมายสำคัญ ๆ ดังนี้ คือเพื่อให้มหา- วิทยาลัยเป็นแหล่งที่เตรียมและฝึกฝนเพื่อให้มนุษย์พัฒนาสติปัญญา อันจะส่งผลให้ความรอบรู้ ในวิชาการแขนงต่าง ๆ แก่เพศ มหาวิทยาลัยควรมุ่งส่งเสริมการคิดค้นที่ลึกซึ้งมีการสนับสนุน ให้คิดปรับตนตามจริยธรรมของงาน มีบรรยายการที่เอื้อต่อการกระตุ้นเร้าความคิดเชิงสร้างสรรค์ อนึ่ง มหาวิทยาลัยควรเป็นศูนย์การนำเสนอของบัณฑิตและผู้ที่จะเป็นบัณฑิต เป็นสถานที่ชี้ระ ลังความคิดความเห็นที่ผิดวิธี (มิจนาทิภูมิและอวิชชา) และไม่สอดคล้องกับหลักเหตุผล และ เป็นเวดวงที่สัมมาชนผู้ฝ่ายปัญญาภูมิใจและครัวร่วม

13. ลักษณะของอุดมศึกษาตามปรัชญาแรก

เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว มหาวิทยาลัยตามปรัชญาแรกนี้จึงควรมีลักษณะดังนี้ กล่าวคือ

มีสภาพอันปลดจากความกังวลที่เกี่ยวกับความเป็นไปและความเคลื่อนไหวของสังคมภายใต้เป็นที่ชี้มีเสรีภาพเต็มที่ในการคิดค้นและวางแผนการค้นคว้าประเดิมปัญหานานาประการและมีการพยายามสร้างทางแก้ไขและดำเนินการ

อย่างไรก็ตาม ลักษณะพิเศษคือการเน้นหนักไปในเชิงทฤษฎี ผลลัพธ์ของการวิเคราะห์ย่อห่างจากสภาพความเป็นไปที่แท้จริง กล่าวคือ ขาดการสัมผัสกับโลกภายนอกซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ

ผู้จบการศึกษาหรือ ซึ่งเรียกว่า บัณฑิต “ปริญญาชน” ที่ผ่านอุดมศึกษาในแนวปรัชญา นี้เป็นจำนวนมากมีความรู้เฉพาะด้าน “วิชาการทั่ว ๆ ไป” มีวิชาชีพติดตัวบ้าง อีกทั้งอาจมีสนใจที่ได้รับการปูรุ่งแต่งแสวง ซึ่งเป็นผลของ “วิชาชีว์ชอน” อันได้แก่ การเห็นคุณค่าของศิลปะและธรรมต่าง ๆ

ปริญญาชนอันเป็นผลลัพธ์ของการศึกษาแนวนี้มักประสบอุปสรรคเป็นอย่างมากในการที่จะประยุกต์วิชาที่เรียนให้เน้นหนักในทางความคิดและทฤษฎีให้เข้ากับสภาพที่แท้จริงของสังคม

14. ปรัชญาแรกได้รับการสนใจอย่าง

ปรัชญาการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นมีผู้ให้การสนับสนุนอย่าง ผู้ที่ส่งเสริมแนวปรัชญา การศึกษาเช่นว่านี้ในยุคนี้ยังมีอยู่บ้าง ที่รู้จักกันดีคือ นายโรเบอร์ต เอ็ม. ฮัชชินส์ (Hutchins)¹ อodicottor สถาบันดีของมหาวิทยาลัยแห่งนครชิกาโก และเป็นผู้จัดตั้งคุณยศศึกษาสถาบันประชาธิปไตย (Center for the Study of Democratic Institutions) ณ นครชานนาบานารา ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย

ความคิดของฮัชชินเป็นการรับซึ่งมรดกมาจากเมรีเก่าแก่หลายคน รวมทั้งจอห์น เอ็นรี คาร์ดินาล นิวแมน (Newman)²

ปรัชญาการศึกษาแนวแรกนี้เน้นหนักไปทาง “ศิลปศาสตร์ศึกษา” (liberal education) ซึ่งบางครั้งเรียกว่า liberal arts หมายถึงศิลปวิทยาการที่ทำให้คนมีเสรี (liberated) บางท่านให้ศัพท์ “มุกติศึกษา” ซึ่งหมายถึงการหลุดออกจากหรือการเป็นอิสระจากอุดมติหรือความเชื่อต่าง ๆ ที่ปราศจากเหตุผล

¹ คูเพ้มเติมใน

a. Robert M. Hutchins, et al. *What's College For?* Public Affairs Press, 1961.

b. Robert M. Hutchins. *Learning Society*. Praeger, 1968.

c. Robert M. Hutchins. *University of Utopia*. University of Chicago Press 1964.

² John Henry Cardinal Newman. *The Idea of a University*. Christian Classics, 1973

15. ปัญญาปราสาทและ “ชูชกทางปัญญา”

ผลิตผลของปรัชญาการศึกษาแนวนี้ คือ การสร้างนักคิดและ “นักวิชาการ” ประเภทเคร่งๆ จนกระหึ่มมีฉาดเฉิดกว่าเป็น “นักวิชาเกิน” คือ ติดอยู่กับหลักวิชาแนวนิพนธ์ เชิง “นิรนัย” (deduction)¹ มากกว่า “อุปนัย” (induction) การนิรนัยหมายถึง การตั้งสมมุติฐานหรือหลักที่ถือว่าเป็นจริงอย่างเดียว (axiom) ไว้เป็นเกณฑ์ อาย่างที่สอง (induction) หมายถึง การพิจารณาข้อมูลให้แท้จริง คือพยายามดูสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่นเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและนำไปประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติ

หากมองหาวิทยาลัยใดนิยมปรัชญาการศึกษาตามแนวแรกนี้ ย่อมทำให้สถาบันไหนเอียงเป็นไปในรูปของการเป็นแบบหอวิมานงาช้าง (ivory tower) คืออยู่เหนือสภาพที่เป็นจริงหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้เรียนเรียงขอใช้คำว่า “ปัญญาปราสาท” หรือ “คฤหาสน์ทางวิชาการ” คือเป็นสถาบันการศึกษาที่ห่างจากห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์และห้องทดลองทางสังคม ได้แก่ การอยู่ไกลจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ บรรยายการและแรงกระตุนต่าง ๆ ในสถาบันประเภท “ปัญญาปราสาท” นี้มีแนวโน้มที่จะผลักดันให้เกิดบุคคลประเภทที่สนใจเรียนสนใจหาความรู้แท้ทุกเรื่อง คือหง่ายเริงในเรื่องของความรู้สนใจอ่านหนังสือ หรือสนใจอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น ผู้เรียนเรียงจึงเห็นควรใช้วิถี “ชูชกทางปัญญา” โดยเปรียบเทียบกับพระมหาชนชูชกในเวสสันดรชาดก ชูชกไม่ได้บริโภคอาหารทางปัญญาแต่บริโภคอาหารจนเกินขอบเขต ในการนี้ “ชูชกทางปัญญา” คือผู้บริโภคความรู้โดยไม่รู้อิม

16. ปรัชญาการอุดมศึกษาแนวที่สอง

การอุดมศึกษาตามปรัชญาแนวนี้สนับสนุนการเรียนรู้จากประสบการณ์หรือข้อเท็จจริงอันจะมีคุณค่าต่อตนของและส่วนรวม ปรัชญาการศึกษาตามแนวนี้มุ่งให้เรียนรู้วิชาอันนำไปประกอบอาชีพได้ส่งเสริมวิชาชีพและ “วิชาชูชาติ” หรือ “วิชาช่วยชุมชน” (การรักษาภาระให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม) มหาวิทยาลัยในแนวปรัชญาแนวนี้ยังคงเป็นแหล่งที่เพิ่มพูนความรู้และเสริมสร้างปัญญา แต่วิชาการประเภทนี้เน้นไปในทางด้านที่นำมาประยุกต์หรือใช้การได้กับสภาพแวดล้อมของโลกปัจจุบัน

¹ราชบัณฑิตยสถาน, ศพทที่มีปัญญาต้องถูกฯ-ไทย ไทย-อังกฤษ (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน 2524), หน้า 18 และหน้า 37 ในคำนิยามของ deduction ว่า “การนิรนัย, การสรุปจากหลักเกณฑ์, การหักออก” และ induction ว่า “การอุปนัย”, การสรุปจากประสบการณ์

ปรัชญาการศึกษาแนวที่สองมีลักษณะในเชิงสังผลปฏิบัติหรือเชิง สันฤทธิ์คติ (pragmatic) แนวนี้เน้นการประยุกต์วิชาการและเริ่มเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป แนวความคิดอย่างที่สองนี้ ที่อ่าว สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งประสาทวิทยาการ ซึ่งมุ่งหนักไปในทางการที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

17. เน้นเรื่องการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์

ปรัชญาอย่างที่สองนี้เห็นว่า การศึกษาย่อมได้ค่าหากผลิตผลเป็นเพียงปริญญาชันประเกท ที่มีความรู้ทั่ว ๆ ไป หรือหลาย ๆ เรื่อง แต่นำไปใช้ช่วยตนเองไม่ได้ การณ์ผู้มีความรู้มาก แต่ไม่สามารถนำความรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ได้มีคำพังเพยของไทยกล่าวว่า “ความรู้ทั่วหัว เอาตัวไม่รอด” ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เคยอธิบายความหมายของคำพังเพยนี้ไว้ว่าเมื่อมีความรู้เป็นแอนกอนน์จน “ท่วมหัว” คือ ปิดหูปิดตาหมดย้อมทำให้ช่วยตนเองไม่ได้ เพราะท่วมจนไม่สามารถได้ยินและเห็นโลกภายนอกได้

ปรัชญาการศึกษาแนวที่สองนี้เห็นว่าการศึกษาควรมีคุณค่าต่อชีวิตคนและต่อการพัฒนา สังคม ทั้งนี้มิใช่ว่าจะเป็นแบบ “ประโยชน์นิยม” (utilitarian) อย่างเดียว คือ มิใช่เพื่อประโยชน์ทางรัตถุและเพื่อส่วนตัวเท่านั้น กล่าวโดยสรุปก็คือการศึกษาเพื่อ “การพัฒนา” หรือเพื่อความเจริญของมนุษย์

18. การศึกษาเพื่อการพัฒนา

ในปัจจุบันมีผู้เห็นด้วยกับแนวคิดนี้มุ่ง “การศึกษาเพื่อการพัฒนา” มา กว้าน แม้จะมี ความคิดเห็นแตกต่างกันในรายละเอียดก็ตาม¹ นักคิดชาวเยอรมันผู้ซึ่งไปสอนอยู่ที่อังกฤษ และ เขียนหนังสือที่แพร่หลายมากในประเทศไทย² ได้แก่ ชูมัคเกอร์ กล่าวว่าประเด็นหลักของ การศึกษาควรเป็น “การเกี่ยวพัน” หรือ “การสัมผัสกับความเป็นจริง” (relevance)

ในปี ค.ศ. 1974 สภานานาชาติเพื่อการศึกษา (ICED) ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่นิวยอร์ก ได้เริ่มโครงการศึกษาวิชาเกี่ยวกับบทบาทการอุดมศึกษาต่อการพัฒนา การศึกษาเรื่องนี้ได้ใช้ เวลาประมาณปีครึ่ง หรือ ซึ่งเป็นรากฐานของแนวโน้มกว่า 2 ปี การศึกษาวิจัยใช้เวลาอีกปีครึ่ง

¹ ดู Clark Kerr, *The Uses of the University*. New York : Harper and Row, 1963.

² หนังสือนั้น คือ Small is Beautiful : Economics as if People Mattered, New York : Harper, 1975 ซึ่ง มีบทหนึ่งที่ให้ความสำคัญกับแนวคิดเชิงพุทธ คือ การพัฒนาโดยคำนึงถึงส่วนบุคคล และเป็นการพัฒนาแบบ “นัชมิมา” โดยไม่ ต้องทำเป็นโครงการใหญ่ ๆ คำกล่าวว่าการศึกษาควรเป็นไปเพื่อ “relevance” นักล่ากับ น.พ.สวัสดิ์ สุจลไทรย์ ซึ่งเป็น นักการศึกษาร่วมสมัยผู้หนึ่งของไทยก่อนที่ ชูมัคเกอร์จะถึงแก่กรรมไม่นานนัก

โดยใช้นักวิจัยนานาชาติ ผลงานการวิจัยมีข้อเสนอแนะว่ามหาวิทยาลัยควรมีบทบาทต่อการพัฒนา 'ได้อย่างน้อย 5 ทางด้วยกัน'¹

ตามที่ศักดิ์ดังกล่าว มหาวิทยาลัยควรดำเนินการเพื่อให้มีส่วนเอื้อต่อการพัฒนา 'ได้แก่'

- (1) ศักดิ์หัวใจคือความจำเป็นทางสังคมและปัญหาสังคม
- (2) ตรัสรายมสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ ให้เจริญขึ้นเพื่อช่วยส่งเสริมการพัฒนา
- (3) การประยุกต์วิชาการเพื่อเร่งแก้ปัญหา
- (4) สร้างเสริมคุณภาพการศึกษาในระดับอื่น

19. บทบาทและสถานภาพของครูในประเทศไทย

สังคมวิทยาทางการศึกษานำใจเรื่องบทบาทและสถานภาพของครู ทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้งสภาวะที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไป

1. ครูเป็นบุชนี่มนุคคล ในสมัยสุโขทัย สเมยาวุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ครูส่วนมากเป็นพระชั้นอุบรมสังสอน เพื่อให้คนประพฤติปฏิบัติชอบ ตามธรรมะในพุทธศาสนา วิธีการสอนส่วนใหญ่มักจะเน้นให้ท่องจำอรรถกถา ความสำเร็จของการเรียนการสอนมักจะรัดจากความสามารถในการจำของนักเรียนตามเรื่องราวที่ครูได้สอนไป ครูได้รับการยกย่องว่า เป็นเลิศในวิชาที่สอน เพราะฉะนั้นสิ่งที่ครูสอนจึงเป็นที่ยกย่องและถือว่าถูกต้องเสมอ ครูได้รับความเคารพนับถืออย่างสูงจากคิชช์ แม่ชุมชนเองก็นับถือครูเสมือนเป็นแบบอย่างแห่งความดีงามและความถูกต้อง

2. ภาพพจน์ของครูเริ่มเปลี่ยนไปในระยะหลัง สมัยต่อมาจนถึงปัจจุบัน ไทยได้รับอิทธิพลจากตะวันตก และด้วยความแตกต่างกันในปรัชญาการศึกษา วิธีการศึกษาและการเรียนการสอนจึงสร้างปัญหาสืบเนื่องมาจนปัจจุบัน รวมทั้งความมุ่งหมายของการศึกษาที่เปลี่ยนไป เป็นความต้องการฝึกหัดคนเข้ารับราชการ ครูเริ่มเปลี่ยนฐานะจากพระมารดาเป็นนางสาวซึ่งมีฐานะเป็นข้าราชการ การสอนกลายเป็นอาชีพ เมื่อค่าครองชีพสูงขึ้น คนส่วนใหญ่เพ่งเลียงถึงความเจริญด้านวัตถุเป็นเป้าหมายในการดำรงชีวิต เกียรติยศ ชื่อเสียง รัดจากความมั่งคั่ง ครูต้องดิ้นรนเพื่อการดำรงชีพในสังคม ครูเริ่มถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง และมักจะถูกบังคับจากภัยและระเบียบต่าง ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้ภาพพจน์ของครูเริ่มเปลี่ยนไป

¹Kenneth W. Thompson and Barbara R. Fogel. *Higher Education in the Nation's Service*. New York : International Council for Educational development (ICED), 1980.

3. นโยบายการผลิตครูเปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบันมีการเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลพยายามส่งเสริมให้ประชาชนสร้างฐานะและกระจายการพัฒนาออกสู่ส่วนภูมิภาคมากขึ้น นโยบายการผลิตครูเปลี่ยนแปลงไป ที่มุ่งให้มีปริมาณสนองความต้องการในการพัฒนาการศึกษา จึงมีนโยบายลดระยะเวลาของ การฝึกอบรมครูให้สั้นลงเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย และผลิตครู毓ให้เพียงพอโดยเร็ว ยิ่งกว่านั้น ปัญหานักเรียนไม่มีที่เรียนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นแรงผลักดันให้รัฐบาลโดยกรรมการฝึกหัดครูต้องแก้ปัญหาด้วยวิธีเปิดสอนภาคค่ำในสถาบันฝึกหัดครูใน พ.ศ. 2511 และดำเนินการต่อมาอีกหลายปี ทำให้ปริมาณครู毓เพิ่มมากขึ้นจนเกินตัวแห่งงานมากมาย โดยเฉพาะในตัวเมือง แต่ขณะเดียวกันในชนบทและห้องถินกันดารยังขาดแคลนครู

4. ฐานะทางเศรษฐกิจของครูต่ำ ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ความผันผวนทางเศรษฐกิจทำให้ครูและข้าราชการโดยทั่วไปมีรายได้ไม่สมดุลกับรายจ่าย ต้องขวนขวยหารายได้พิเศษเพิ่มจากเงินเดือนประจำ

5. สภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ทำให้ครูดำรงสถานภาพเดิมไว้ไม่ได้ ครูจำเป็นต้องดิ้นรนเพื่อรักษาฐานะทางเศรษฐกิจ โดยหันเหความสนใจไปสู่การหารายได้พิเศษทางอื่น เช่น เปิดสอน gwkvicha หรือไม่ก็เรียนต่อเพื่อเพิ่มวุฒิอันหมายถึงการได้ปรับเงินเดือนสูงขึ้น และถือว่ามีเกียรติสูงขึ้นและมีโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ดีขึ้นด้วย การดิ้นรนดังกล่าว ทำให้คุณภาพและความเอาใจใส่ในการสอนตามหน้าที่ลดหาย่อนลง อุดมการณ์ในวิชาชีพเริ่มเสื่อมสั้งความขาดความเชื่อถือในตัวครู ครูไม่สามารถคงสถานภาพดั้งเดิมไว้ได้

20. บทบาทใหม่ระดับอุดมศึกษา : ความสัมพันธ์แบบอาจารย์นิตร-ศิษย์สถาบัน

การเปลี่ยนแปลงหลักประการในสังคม ทำให้บทบาทหรือความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์แตกต่างไปจากเดิม ในระยะที่มีโรงเรียนรัตน์ หรือโรงเรียนสมัยก่อน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมักใกล้ชิดกันมาก คือ ครูนักทราบเกี่ยวกับพื้นเพ หรือครอบครัวของนักเรียน และมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปัจจุบันนี้ นักเรียน นักศึกษา มีมากขึ้น การที่ครูจะเอาใจใส่ดูแลแบบเดิมทำไม่ได้ ครูมีหน้าที่หนักไปในการถ่ายทอดวิชาแต่อย่างเดียว ความสัมพันธ์จึงหันมาในรูปของการที่ครูบำเพ็ญคุณภาพเป็นมิตรของนักเรียน นักศึกษาคือเป็น "อาจารย์นิตร" ในแบบของนักเรียน นักศึกษาเอง โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา อายุอาจแตกต่างกับอาจารย์ไม่มากนัก ความสัมพันธ์ที่จะมีการเคารพย่าเกรงพระอายุจึงย่อมลดน้อยไป แต่เป็นความสัมพันธ์ที่เน้นคุณภาพของการศึกษา โดยเฉพาะในการฝึกหัดวิชาลัย

ประเกตคลาดวิชา หรือประเกตที่รับโดยไม่มีการสอบศัดสือ ก เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง นักศึกษาหลายคนมีอายุมากกว่าอาจารย์ที่ทำการสอนเสียอีก

บทบาทของอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาจึงน่าจะได้รับการเปรียบเทียบว่าเป็นเสมือน กัลยาณมิตรต่อนักศึกษา โดยพยายามถ่ายทอดวิชาการและวิชาอื่น ๆ ให้เก่าที่จะทำได้ และ ในขณะเดียวกัน ยอมรับความคิดความเห็นของนักศึกษา คือ รับการถ่ายทอดด้วยนั้นคือ มีจิต มุ่งมั่นที่จะเป็นผู้ร่วมเดินทาง หรือเป็นสายร่วมกับศิษย์ของตนเพื่อไปถึงความรู้ศัพท์ที่ใช้ ณ ที่นั้นคือ “ศิษย์สาย” อย่างไรก็ตาม ศิษย์สาย มิใช่หมายความว่าเป็นผู้ติดเสมอ อาจารย์ หากไม่ได้ ศิษย์สายยังเป็นศิษย์ในอันดับแรก “สาย” ในอันดับหลัง สาย ที่นี้หมายถึง การเป็นผู้เดินทางร่วมเพื่อไปสู่ชุมแห่งความรู้ อาจารย์ในระดับอุดมศึกษามักให้โอกาสนักศึกษาเป็น ตัวของตัวเอง คือ ให้รู้สึกใช้ความคิด มิใช่ด้วยการพร่ำสอนให้ดีข้อย่างเดียว เมื่อนักศึกษา สามารถมีความคิดของตนเองได้ (โดยมีเหตุผลและบรรจุฐานของความรู้ที่แท้จริง) ก็อาจมี สภาพเป็นสาย ในอีกความหมายหนึ่งคือ สาย หรือ ผู้ร่วมกระทำ เพื่อยังประโยชน์ให้ เกิดแก่ประเทศชาติ ความสัมพันธ์แบบอาจารย์มิตร-ศิษย์สายเริ่มมีปรากฏมากขึ้น

21. บทบาทของอาจารย์

หลักในพระพุทธศาสนามีอยู่ว่า ทกุขิชา ทิสา อาจารย์ เวทิตพุตา (อาจารย์เป็นทิศใต้) มีหน้าที่ต่อศิษย์โดยสถานท้า คือ (1) สุวินิตริเนนธิ แนะนำดี (2) สุคพิต คatha เป็นธุติ ให้ เรียนดี (3) สพุพสิปุเปสุต สมกุขายิโน ภานุธิ บอกรสิลปวิทยาด้วยดีไม่ปิดบัง (4) มิคุตาม- จุเจน ปฐีเวเทนธุติ ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง (5) ทิสาสุ หารดุตานี กโรมนธุติ ทำความ ป้องกันในทิศทั้งหลาย จะเห็นได้ว่ามีการกล่าวถึงหน้าที่เกี่ยวกับวิชาการไว้มากกว่าหนึ่งครั้ง ซึ่ง เป็นการเหมาะสมควรอย่างยิ่ง เพราะความสัมพันธ์เบื้องแรกที่ก่อให้เกิดครูกับศิษย์ คือ การ ถ่ายทอดความรู้ ในแห่งนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เป็นครูอาจารย์จะต้องเป็นคนที่มีความรู้ ไฟในความรู้ และรู้จักการทำความรู้ให้เจริญงอกงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป ก่อนที่จะประสานวิชาการอันได้ให้แก่ผู้อ่อน ตนเองต้องพยายามกำหนดให้มีคุณคุณสมกับการเป็นอาจารย์เสียก่อน

1. ครู-อาจารย์ ในฐานะผู้มีความรู้ การที่จะเป็นผู้รู้ได้นั้น จำเป็นที่จะต้องผ่านกระบวนการ การเรียนรู้เป็นขั้น ๆ โดยได้ปริญญาบัตรหรือวุฒิบัตร แต่การมีใบรับรองไม่จำเป็นต้องเป็น เครื่องแสดงว่าเป็นผู้ทรงความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่ ศิษย์ได้เสมอไป ผู้เป็นอาจารย์มักจะต้องฝึกฝนให้มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ด้วย

2. ในฐานะผู้ให้ในความรู้ ผู้ที่เป็นอาจารย์ทำตนเป็นเครื่องจักรที่เดินเครื่องอยู่เสมอ พยายามให้หัวข้อการเพิ่มเติมตามความต้องการของนักเรียนหรือความก้าวหน้าทางวิชาการอยู่เป็นกิจวัตร แหล่งที่พ่อจะตักตวงได้ก็คือ ห้องสมุดและการสนทนากับผู้ทรงคุณวุฒิ ฯลฯ

3. ในฐานะผู้เพิ่มพูนความรู้ของมวลมนุษย์ การศึกษาโดยเฉพาะในชั้นอนุดิษฐ์เป็น เสมือนศูนย์แห่งการถ่ายทอดและสร้างสรรค์รัตนธรรมของมนุษยชาติ หน้าที่ของอาจารย์มหา- วิทยาลัยจึงเกี่ยวพันกับการส่งเสริมวิชาการต่าง ๆ ให้รุ่งเรืองขึ้นไปด้วย ทั้งนี้โดยการค้นคว้า และวิจัย

22. บทบาทของอาจารย์ในฐานะผู้สอน และในฐานะผู้ให้คำแนะนำที่ดี

ความรับผิดชอบของอาจารย์ต่อนักศึกษาในด้านการประสานความรู้นั้นมีขอบเขตกว่า การฝึกฝนคนอ่อนให้เป็นผู้มีคุณวุฒิ กระบวนการถ่ายทอดวิชาการที่มีความสำคัญไม่ใช่น้อย ณ ที่นี่หมายถึง การที่อาจารย์ผู้สอนขั้นมหาวิทยาลัยจะต้องใช้วิธีการสอนผิดแปลกกว่าชั้นประถม หรือมัธยม นั่นคือ ไม่ใช่สอนแบบให้เรียนรู้ หรือเรียนจำ เรียนจำอย่างเดียวแต่จะต้องให้มี การเรียนคิดด้วย

กิจการต่าง ๆ ของมนุษย์ไม่จำเป็นต้องมีขึ้น เพราะมีภาระมีภาระบังคับ ส่วนใหญ่การประพฤติ เป็นไปด้วยความเคยชินและความสำนึกร่วมกันในความเหมาะสมของบทบาทของอาจารย์ในฐานะผู้แนะนำ ทางกับนักศึกษาโดยทั่ว ๆ ไป ก็อาจจดอยู่ในข้อมูลนี้ การแนะนำทางในที่นี่หมายถึงการ ชี้แจง การแนะนำ และการให้คำปรึกษาก่อนหน้าไปจากในห้องเรียนหรือเกี่ยวกับการเรียน ตามหลักสูตรโดยตรง

การศึกษาขั้นมหาวิทยาลัยในประเทศไทยได้กล่าวเป็นการใช้เวลาไม่ใช่น้อยไปในทางด้าน กิจกรรมนอกหลักสูตร ดังเห็นประกายอยู่ทั่วไปว่า นักศึกษาจำนวนหนึ่งใช้เวลาว่างจากการเข้า ชั้นเรียนไปในทางสนุกสนาน เช่น ทำนอง “เด็ดเทิงที่ไหนไปที่นั่น” ใช้เวลาไปในทางบันเทิง จนเกินพอดี มาก มีความสนใจแต่การระเริงและครึกครื้น ขาดการตรึกตรองทางด้านวิชาการ สนุกสนานเป็นกิจวัตร หากอาจารย์แต่ละคนจะทำหน้าที่แนะนำและชักจูงให้นักศึกษาหันมา ในทางกิจกรรมเสริมหลักสูตรก็ย่อมจะเป็นการแนะนำดี “เสริมหลักสูตร” คือวิชาการที่เกี่ยวกับ หลักสูตร

23. บทบาทของอาจารย์ส่งผลเกี่ยวข้องกับการพัฒนา

มนุษย์นักจากจะได้ชื่อว่าเป็น “ผู้มีใจสูง” (มน + อุษ) ตามรากศัพท์แล้ว ถือกันว่า เป็น “เวไนยสัตว์” คือ ผู้ที่สอนได้ เรียนได้ การศึกษาโดยเนื้อแท้ย่อมมีความหมายเกินกว่า

การเล่าเรียนอย่างเป็นทางการในชั้นเรียน แต่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการฝึกฝน ด้วยการอบรมปัฒนสัย หรือด้วยการเผยแพร่กับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ด้วย การศึกษาจึงเป็นของ “ไม่มีที่สิ้นสุด มีสภาพเป็นอนันตភาทะตักทวงเท่าได แต่เติมเท่าไดไม่เพียงพอ”

การมีอาชีพเป็นอาจารย์จึงเป็นงานที่ทำหายความสามารถ ความมีใจเด็ดเดี่ยว ความมีวิริยะอุตสาหะอยู่มาก เพราะการเป็นครูอาจารย์เป็นการเกี่ยวข้องไม่เฉพาะแต่การอ่านตำรับตำรา แต่หมายถึงการส่งทอดต่อมรดกทางวัฒนธรรม การเสริมสร้างสิ่งที่ดีงามให้มีมากยิ่งขึ้นอีก และ โดยเฉพาะการสร้างหรือปรุงแต่งเยาวชนหรือคนรุ่นใหม่เข้ามารับช่วงภาระกิจที่สำคัญของสังคม-มนุษย์ เป็นที่ยอมรับว่าสิ่งตอบแทนทางวัตถุที่อาจารย์ได้รับมีน้อย แต่การปฏิบัติหน้าที่การแสดงบทบาทที่เหมาะสมควรต่อคิชช์ของตนจนกว่าจะสามารถสร้างหรือเสริมสร้างให้เกิดมี “อนุชาตคิชช์” และ “อภิชาตคิชช์” ยอมก่อให้เกิดความปิติโสมนัสที่ยากจะหาสิ่งใดมาเทียบเคียงได และผลแห่งการกระทำเหล่านั้น ย่อมมีผลสะท้อนในทางที่ดีต่อสังคม นั่นคือ เกี่ยวข้องกับ สังคมวิทยาพัฒนาการหรือสังคมวิทยาพัฒนาชาติ

24. มหาวิทยาลัยกับชุมชนเมือง

มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการพัฒนาทั้งในชนบทและในเมือง ณ ที่นี่จะกล่าวหนักไป ในเรื่องของสิ่งแวดล้อมส่วนที่เป็นเมืองใหญ่ (urban) โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาประเด็นใหญ่ ที่มหาวิทยาลัยอาจเกี่ยวกับชุมชนเมืองมีด้วยกัน 4 ประการ ซึ่งได้แก่

- ก. มหาวิทยาลัยในฐานะนักการศึกษา
- ข. มหาวิทยาลัยในฐานะเพื่อนบ้าน
- ค. มหาวิทยาลัยในฐานะผู้ให้บริการ
- ง. มหาวิทยาลัยในฐานะตัวอย่างของสังคม

24.1 มหาวิทยาลัยในฐานะนักการศึกษาอาจเข้าไปมีบทบาทในชุมชนเมืองได ดังนี้

ประการแรก : มหาวิทยาลัยสามารถเป็นผู้ให้การศึกษาแก่บุคคลประเภทต่าง ๆ ได โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ซึ่งแต่ก่อนนี้ไม่มี “คุณวุฒิ” พอที่จะเข้ามหาวิทยาลัยได ตัวอย่างคือ การเปิดรับนักศึกษาโดยไม่จำกัดของ ซิตี้ยูนิเวอร์ซิตี้ ของนครนิวยอร์ก (CUNY) หลายปีมาแล้ว

ประการที่สอง : มหาวิทยาลัยสามารถให้การศึกษาที่มีสารคดประโภชน์ประเภทต่าง ๆ เพื่อที่จะเตรียมคนให้อยู่ในเมืองใหญ่ และแก่บุคคลในตัวเมือง การศึกษาแบบนี้อาจรวมทั้งการมีนักศึกษาอาสาทำงานในชุมชน มีโครงการส่งนักศึกษาออกไปในชุมชนเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ ประสบการณ์ทางการศึกษา และมีโครงการศึกษาเกี่ยวกับคนในกร

ประการที่สาม : มหาวิทยาลัยให้การศึกษาแก่ข้าราชการ และผู้เชี่ยวชาญทางเทคโนโลยี ซึ่งจะไปทำงานในเมืองใหญ่ ในกรณีสถาบันเฟลส์ (Fels Institute) แห่งมหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย และสถาบันนิวสกูลล์ อินสติติวท์ เพื่อนครนิวยอร์กมีบทบาทมาก

ประการที่สี่ : มหาวิทยาลัยสามารถให้การศึกษาต่อหรือเพิ่มเติมได้ ในกรณีมหาวิทยาลัยยูนิเวอร์ซิตี้ ออฟ วิสคอนซิน (University of Wisconsin) มีบทบาทมาก

ประการที่ห้า : มหาวิทยาลัยสามารถแสดงบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาแก่นักคลังที่มีความรู้ความชำนาญยังไม่พอที่จะประกอบอาชีพได้ดี พวกรที่เริ่มงานใหม่ ๆ และพวกรที่ไม่มีงานทำจริง ๆ

24.2 มหาวิทยาลัยในฐานะเพื่อนบ้าน งานสำคัญที่สองที่มหาวิทยาลัยจะเข้าไปเกี่ยวข้อง กับชุมชนของตนได้คือ บทบาทของมหาวิทยาลัยในฐานะเป็นเพื่อนบ้านและพลเมืองผู้หนึ่ง มหาวิทยาลัยบางแห่งได้พยายามที่จะสร้างและปรับปรุงบริเวณใกล้เคียงของตนเพื่อให้เข้ากับชุมชน

24.3 บทบาทที่สามของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นบทบาทที่เคยทำมาแต่เดิมคือ การให้บริการแก่สังคมได้ เช่น งานด้านวิจัยสัมม์ หรือวิจัยสิงแวดล้อม เป็นพิษ

24.4 แนวทางที่สี่ที่มหาวิทยาลัยจะช่วยจัดการวิกฤติกรณีในเมืองได้ ก็คือ การดำเนินตัวอย่างให้แก่สังคมในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

25. การศึกษาในประเทศอังกฤษ

ความสำคัญที่จะต้องมีการขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแม้ในประเทศอังกฤษ ซึ่งเคยจำกัดจำนวนผู้เรียนในมหาวิทยาลัย อังกฤษเคยเป็นจักรวรรดิที่เกรียงไกรແرؤอำนาจไปทั่วพื้นผืนโลกจนได้รับการขนานนามว่าเป็นประเทศที่พระอาทิตย์ไม่ตกดิน แสนยา弩ภาพของอังกฤษสมัยเมื่อกีบุกครุฑามันดูจะเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับการท่องเที่ยว ได้เจริญก้าวหน้าทางศิลปวิทยาการอย่างใหญ่หลวง วิทยาการได้กล่าวสภากเป็นสำนักงานการเมือง แต่ต่อมาเมื่อการเปลี่ยนแปลงในฐานทางเศรษฐกิจและการเมืองเกิดขึ้น คือ อังกฤษเริ่มด้อยในด้านความเจริญต่าง ๆ

คนอังกฤษจำนวนหนึ่งจึงเริ่มนั่นตัวและพยายามค้นหาสาเหตุแห่งการเสื่อมศักดิ์ศรีของประเทศ ได้มีการส่งคณะผู้สังเกตการณ์ไป “ดูงาน” ในสหราชอาณาจักรประจำปี 1950 ผลก็คือการมองเห็นจุดอ่อนของระบบการศึกษาของอังกฤษเด่นชัดยิ่งขึ้น

เท่าที่เป็นมากระบวนการศึกษาอังกฤษมีแนวโน้มที่จะจำกัดจำนวนผู้ประสงค์เข้าเรียนในสถาบันชั้นอุดมศึกษา การที่อังกฤษไม่เปิดโอกาสให้มีการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมาก ๆ ถือกันว่าเป็นมูลเหตุหนึ่งที่ทำให้อังกฤษเปลี่ยนลงในทางลบมากที่มีต่อการเมืองระหว่างประเทศ และได้มีการจัดส่งคณะกรรมการเพื่อศึกษาเรื่องนี้โดย Lord Robbins เป็นประธานผลก็คือ มีข้อเสนอแนะให้เปิดสถาบันอุดมศึกษามากขึ้น ทั้งนี้ต่อมาเกิดการปฏิรูปิตามข้อแนะนำนั้นรวมทั้ง มีการเปิด “มหาวิทยาลัยตลาดวิชา” ขึ้นในปี ค.ศ. 1970 (พ.ศ. 2513) เป็นการแสดงให้เห็นว่า อธิบดีมหาอำนาจพยายามรับหลักการที่สำคัญยิ่งของชาติ คือ กำลังคนที่มีความรู้เกี่ยวกับตลาดวิชา ของอังกฤษซึ่งเปิดขึ้นเพียง 1 ปีก่อนมหาวิทยาลัยรามคำแหง ข้อมูลเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ตลาดวิชาเรียนเรียงจากหนังสือคู่มือของมหาวิทยาลัยของอังกฤษแห่งนั้นเป็นส่วนใหญ่

26. ลักษณะมหาวิทยาลัยตลาดวิชาของอังกฤษ

การเปิดมหาวิทยาลัยตลาดวิชาของอังกฤษ (เช่นเดียวกับการเปิดมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในปี พ.ศ. 2514) ได้รับความสนใจจากคนจำนวนมาก มีผู้สนใจติดต่อกันในระยะเริ่มแรกถึง 129,000 คน มีผู้ส่งใบสมัครมาเกิน 43,000 คน แต่มหาวิทยาลัยตลาดวิชาของอังกฤษรับได้เพียง 25,000 คน เพราะไม่พร้อมที่จะรับมากกว่านั้น สำหรับความหมายแห่งการเปิด “มหาวิทยาลัยเปิด” ของอังกฤษนั้น อธิการบดี (Chancellor) Lord Crowther ได้กล่าวไว้ว่า มีดังนี้

1. เปิดโอกาสให้คนหมู่มาก โดยเฉพาะผู้ที่พลาดโอกาสเล่าเรียนไปว่าจะโดยเหตุใดก็ตาม
2. เปิดกว้างในแง่สถานที่ ได้แก่ การที่มหาวิทยาลัยไม่มีกำหนดกันอาณาเขตเป็นกิจจะสังกัดแบบสถาบันธรรมชาติ ผู้สนใจได้รู้จักอยู่ทุกหนทุกแห่ง
3. เปิดกว้างในแง่ของวิธีการ ได้แก่ การที่มหาวิทยาลัยรับเทคนิคใหม่ ๆ ในการสอนรวมทั้งการถ่ายทอดวิทยาการทางระบบการ “กระจายสาร” (สัพท์บัญญัติเมื่อปี พ.ศ. 2515 โดยศาสตราจารย์ ดร. ม.ล. ศรี ชุมสาย สำหรับคำอังกฤษ “broadcasting”)
4. เปิดกว้างในแง่ของความคิดความอ่าน ได้แก่ การไม่ปิดหูปิดตาในจักรวาลอันไพศาล ของความคิดมนุษย์ การมีใจกว้างพอที่จะรับทราบทุกภูมิหรือทัศนะแบลก ๆ ยอมส่งผลดีต่อการเจริญของงานของความคิด

27. มหาวิทยาลัยตลาดวิชาของไทย

27.1 มหาวิทยาลัยเปิดหรือตลาดวิชาแห่งแรกของไทย คือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมือง ซึ่งได้รับการสถาปนาเมื่อ พ.ศ. 2476 ในระยะเริ่มแรกนั้นระบบ “ไดร์ครีเรียนเรียน”

เปิดกว้างของมาก ผู้ที่ประสงค์จะเรียนสามารถเข้าเรียนได้โดยไม่จำกัดวุฒิ ต่อ ๆ มาประชุมเริ่มเปิดกว้างน้อยลง ๆ จนจนกระทั่ง พ.ศ. 2505 ประชุมซึ่งเปิดเข้าสู่มหาวิทยาลัยก็แคบลง ทั้งนี้โดยต้องมีการสอบคัดเลือกเพื่อมีสิทธิ์ในสถาบัน ท่องมาได้มีเสียงเรียกร้องจะให้มีสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดกว้างสำหรับผู้ฝึกความรู้มีมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งรัฐบาลเห็นสมควรเปิดมหาวิทยาลัย-รามคำแหงใน พ.ศ. 2514

27.2 การเป็นมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาของรามคำแหงนั้นมีลักษณะเพิ่มเติมจากสถาบันตลาดวิชาของอังกฤษดังนี้

ก. เปิดกว้างในแง่จำนวน มหาวิทยาลัยตลาดวิชาของอังกฤษรับนักศึกษาระหว่าง จำนวนจำกัด คือ 25,000 คน ในปีแรก แต่เมื่อมหาวิทยาลัยรามคำแหงรับนักศึกษาไว้ถึง 37,000 คน ในปีแรก (ซึ่งคิดเป็นประมาณ 1% ของประชากรกรุงเทพฯ ขณะนั้น)

ข. เปิดกว้างในแง่อายุ มหาวิทยาลัยตลาดวิชาของอังกฤษรับเฉพาะผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป แต่ของไทยนั้นรับไม่จำกัด ปรากฏว่า นักศึกษาอายุน้อยที่สุด คือ 16 ปี และมากที่สุดเกิน 70 ปี (ซึ่งเป็นเรื่องไม่แปลกนักในต่างประเทศ เช่น ที่สหราชอาณาจักร อเมริกา ตัวอย่างเมื่อปี 1965 มีนักศึกษาชื่อ โอลเซ็ค เพรสเลอร์ เริ่มเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยบрукลินภาคค่ำ เมื่อเขายังอายุ 60 ปี และสตอร์อเมริกันผู้เป็นคุณย่าและอายุมากกว่า 50 ปีแล้วสมัครเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย เท็กซัส)

ค. เปิดกว้างในแง่ความหลากหลายของประสบการณ์ นักศึกษารามคำแหงมีตั้งแต่ ข้าราชการชั้นสูงมีภารกิจงานจนถึงชั้นพิเศษ มีตั้งแต่ห้ารัชชั้นประทวนจนถึงระดับนายพล มีตั้งแต่ระดับ ม.ศ. 5 จนถึงผู้ได้ดุษฎีบัณฑิตจากต่างประเทศแล้ว มีตั้งแต่ระดับครูประชาราษฎร์ จนถึงระดับคณบดี ฯลฯ โดยสรุปมหาวิทยาลัยรามคำแหงจะท่อนภาพสังคมไทยในความหลากหลาย และลดหลั่นในระดับต่าง ๆ

28. ระบบการสอนและการให้นิรภัยญาในมหาวิทยาลัยตลาดวิชาของอังกฤษ

มหาวิทยาลัยตลาดวิชาของอังกฤษมีการเตรียมการเริ่มแรกหลังจากที่มีการแต่งตั้ง The Open University Planning Committee เดือนกันยายน 2510 เมื่อเดือนพฤษภาคม 2512 มหาวิทยาลัยเริ่มเป็นเค้าโครงขึ้น วันที่ 23 กรกฎาคม 2512 มีการแต่งตั้งอธิการบดีขึ้นเป็นทางการ และในปี พ.ศ. 2513 มหาวิทยาลัยเริ่มดำเนินการ

นักศึกษาจะได้รับบทเรียนในรูปของคำสอน แผ่นเสียง หรือแม้กระทั่ง kit คือเครื่องมือที่ทำการทดลองทางวิทยาศาสตร์ด้วยตนเอง บทเรียนจะมีการป้อนให้นักศึกษาทำด้วย ผู้ที่ตรวจงาน

ของนักศึกษาที่อาจารย์ตัวเตอร์ แต่มีอยู่มากที่ใช้ตรวจโดยคอมพิวเตอร์ หรือให้นักศึกษาเปิดเฉลยเอาเอง เนื่องจากมีงบประมาณเพียงพอจึงได้มีการตั้งหน่วยของมหาวิทยาลัยตามที่ต่าง ๆ ในอังกฤษเพื่อให้นักศึกษาได้รับคำแนะนำจากตัวแทนของมหาวิทยาลัย อีกทั้งมีการอกรายการวิชาการทางสื่อมวลชน (รวมคำแหงใช้ระบบโทรทัศน์จะปิดรายการวิทยุ และโทรทัศน์และมีตัวเลือกภาษาอังกฤษ) นักศึกษามีอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อแนะนำการเรียนต่าง ๆ สำหรับการเรียนในห้องเรียนนั้นแบ่งคับสำหรับวิชาพื้นฐานเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์เต็มต่อ 1 วิชา เพื่อให้นักศึกษาได้ประโยชน์เต็มที่ สำหรับสำหรับนักศึกษาต้องจัดหาเองเอง โดยมหาวิทยาลัยกำหนดชื่อและจำนวนให้

การให้ปริญญาของมหาวิทยาลัยเปิดของอังกฤษ

มหาวิทยาลัยเปิดของอังกฤษมีการสอนใน 6 สาขา ได้แก่ ศิลปศาสตร์ (arts) ศึกษาศาสตร์ (educational studies) คณิตศาสตร์ (mathematics) วิทยาศาสตร์ (science) สังคมศาสตร์ (social sciences) และเทคโนโลยีวิทยา (technology)

การให้ปริญญานั้นจะใช้ระบบแบบใหม่ คือมีแต่ศิลปศาสตร์บัณฑิต หรือ B.A. ไม่ว่านักศึกษาจะจบสาขาวิชาใดก็ตาม ที่มหาวิทยาลัยอังกฤษ และเคมบริดจ์ในปัจจุบันและในมหาวิทยาลัยส่วนมาก ในสหรัฐอเมริกาได้ใช้ระบบนี้ แต่อ้างว่างเส้นไว้ว่าได้ B.A. ได เช่น (history) B.A. (science) เป็นต้น

29. ระบบกระบวนการวิชาในมหาวิทยาลัยเปิดของอังกฤษ

มหาวิทยาลัยเปิดของอังกฤษใช้วิธีสอนแบบทั้งปี ไม่มีการแยกเป็นภาคเรียนแบบในสมัยรัฐหรืออย่างที่เป็นในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย ปีการศึกษาเริ่มตั้งแต่ 1 มกราคมจนถึง 31 ธันวาคม แต่การสอนมีเพียงประมาณ 9 เดือน ระหว่างมกราคมจนถึงตุลาคม เดือนพฤษภาคมและธันวาคมเป็นระยะเวลาสอบไล่ ตรวจข้อสอบ และลงทะเบียน

นักศึกษาในปีแรกเรียนได้ 5 กระบวนวิชา ซึ่งถือว่าเป็นความรู้ขั้นมูลฐาน (foundation courses) กระบวนวิชาเหล่านี้ต้องเรียนกันอย่างลึกซึ้งและมีการพิจารณาความก้าวหน้าระหว่างเรียน ซึ่งมีการบันทึกการทำเสมอ หลังจากปีแรกไปแล้วก็มีกระบวนวิชาขั้นสูงต่อไป กระบวนวิชาพื้นฐานใช้หมายเขียน 100 เช่น วิทยาศาสตร์พื้นฐาน ใช้รหัส S (Science) 100 เนื้อหาทางกระบวนวิชา นี้มีโดยย่อตั้งนี้ คือ พยาภัณฑ์พัฒนาทางพิสิทธิ์ เคมี ชีววิทยา และธรณีวิทยา ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินของอินทรีย์แบบง่าย ๆ สำหรับนักศึกษา ในการใช้เครื่องมือศึกษาตั้งแต่ชนิดง่ายที่สุด คือ การสังเกต จนกระทั่งการใช้เครื่องมือสังเก็บข้อมูลฯลฯ

30. มหาวิทยาลัยสหประชาชาติ

30.1 ความนำ

ก่อนสังคրามโลกครั้งที่ 1 ความเชื่อว่ามนุษย์มีเหตุผลและโลกมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิมมีอยู่มาก ในช่วงเวลาหลายสิบปีและแม้กระทั้งเป็นร้อยๆ ปีนั้น การขัดแย้งระหว่างชาติหรือระหว่างคนต่างผิวพรรณหรือต่างวัฒนธรรมมีอยู่เป็นประจำ แต่อยู่ในวงครอบที่ไม่กวนขวางนัก ดังนั้น เมื่อได้เกิดมีมหาสังคրามในปี ค.ศ. 1914 ซึ่งแผ่ขยายออกไปทั่วโลก ทำให้เกิดความรู้สึกว่าสมควรจะมีหน่วยกลางที่ดูแล และจัดการให้เกิดสันติสุขในโลก ผลก็คือเกิดการจัดตั้งสันนิบาตชาติ (League of Nations) ขึ้น ที่ปรากฏว่าสัมเลขานุภาพและเกิดสังครามโลกครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1939 มหาสังครามครั้งนี้ขยายขอบข่ายมากยิ่งกว่าเดิม แต่มนุษย์ก็ได้ทิ้งความพยายาม จึงได้มีการสถาปนาองค์การสหประชาชาติขึ้นมา องค์การนี้ชื่อเดิม คือ United Nations Organization หรือชื่อย่อว่า UNO ต่อมาเรียกสั้นๆ ว่า United Nations หรือ UN

หลังจากนั้นก็มีองค์การอื่นๆ ตามมา รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวกับศึกษา ซึ่งว่า องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมถ่ายทอดวิชาการตามประเทศต่างๆ แต่มากเป็นในระดับพื้นฐาน หรือระดับมัธยมศึกษา การส่งเสริมการศึกษาถือว่าจะช่วยทำให้มีความเข้าใจระหว่างมนุษยชาติได้ดียิ่งขึ้น หน่วยงานของยูเนสโก่มีตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ ด้วย

ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง คือการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสหประชาชาติ (United Nations University หรือ UNU) สถาบันนี้มีสำนักงานใหญ่อยู่ ณ มหานครโตรเกียว

30.2 ประวัติและปรัชญา

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเริ่มที่จะให้มีมหาวิทยาลัยสหประชาชาติ คือ อธีตเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นชาวพม่า คือ นายอู๊ดัน (U Thant) ความคิดเดิมมีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 โดยมุ่งจะให้สถาบันในรูปแบบของมหาวิทยาลัยทั่วไป คือมีที่ตั้ง มีอาคารเรียน มีห้องสมุด มีอาจารย์และนักศึกษา แต่การให้เชื่อว่ามหาวิทยาลัยสหประชาชาติก็เพื่อให้มีช้อตต่างจากสถาบันธรรมชาติ คือ เน้นเรื่องความเข้าใจกันระหว่างมวลมนุษย์และเพื่อเสริมสร้างสันติภาพโดยอาจารย์กับนักศึกษาจะมาจากนานาประเทศทั่วโลก

รูปแบบของมหาวิทยาลัยสหประชาชาติ ตามความคิดเดิมนี้ได้วัฒนาการมาเป็น บู.เอ็น.บู.สถาบัน บู.เอ็น.บู. ในปัจจุบันยังคงไว้ซึ่งเจตนาเริ่มนั้นอันสูงส่งเพื่อให้เป็นสถาบันกลางของทุกชาติ ทุกภาษา แต่ไม่ต้องการให้เป็นการจำลองแบบมหาวิทยาลัยที่มีอยู่แล้ว ปรัชญาหลัก คือการมุ่งแก้

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นความตายของมนุษยชาติ และเพื่อสร้างสติการของปวงชน สังฆะและของมหาวิทยาลัยเหล่านี้เป็นคล้ายสถาบันวิจัยมากกว่าการเป็นสถานศึกษา ซึ่งระบุว่าเป็นมหาวิทยาลัย แต่ไม่มีการสอนและไม่มีการประสาทปริญญา

สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ลงมติรับรองกฎบัตร (Charter) ของมหาวิทยาลัย ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2516 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2517 สภามหาวิทยาลัยได้แต่งตั้งอธิการบดี คนแรก คือ ดร. เจมส์ เมอร์. เฮสเตอร์ (Dr. James M. Hester) ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งอธิการบดี ของมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก อิกเกิลเบิร์ก ปี ศิโว ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2518 อธิการบดีจึงได้เข้ารับตำแหน่ง

30.3 เจตนาณ์ และหลักการ

กฎบัตรของ ยู.เอ็น.ยู. ได้กำหนดสังฆะและ การปฏิบัติการสำคัญ ๆ ของสถาบันการ แห่งนี้ไว้ดังนี้

(1) มหาวิทยาลัยสหประชาชาติเป็นศูนย์รวมของผู้รู้ซึ่งดำเนินการค้นคว้าวิจัย เมยแพร่ ความรู้และจัดอบรมระดับบัณฑิตศึกษาเพื่อที่จะส่งเสริมเจตนาณ์และหลักการของสหประชาชาติ

(2) มหาวิทยาลัยแห่งนี้จะมุ่งมั่นวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นความตายของมนุษยชาติ เกี่ยวกับการพัฒนาและเกี่ยวกับสวัสดิการโดยทั่วไป

(3) เรื่องที่จะทำการวิจัยควรเกี่ยวกับประเด็นปัญหาต่าง ๆ เช่น การอยู่ร่วมกันของ คนต่างชาติ ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม ความสัมพันธ์โดยสันติภาพระหว่างประเทศทั่วโลก การ ดำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อม และการใช้ทรัพยากร การวิจัยค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ขั้นมูลฐานและการนำไปประยุกต์และ คุณค่าที่อ่านว่ายผลต่อการส่งเสริมคุณภาพของชีวิตมนุษย์

(4) มหาวิทยาลัยสหประชาชาติจะเผยแพร่ความรู้จากการค้นคว้าให้กว้างขวาง

(5) มหาวิทยาลัยจะยึดครรลองแห่งกฎบัตรสหประชาชาติและธรรมนูญขององค์การ ยูเนสโก

(6) จุดประสงค์หลักในการวิจัยและในการฝึกอบรมคือ เพื่อให้มีการเดินทาง วิชาการ โดยเฉพาะในประเทศไทยที่กำลังพัฒนา

(7) ในการฝึกอบรมระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยจะพยายามเพิ่มพูนประสิทธิภาพ ให้ผู้ศึกษาได้ขยายความรู้และกระจายความรู้ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น

30.4 สถานภาพและการบริหาร

มหาวิทยาลัย ยู.เอ็น.ยู. เป็นหน่วยงานที่ขึ้นอยู่กับสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ โดยมีศิทธิ สถานภาพและอำนาจเด่นต่าง ๆ ดังปรากฏในมาตรา 104 และ 105 แห่งกฎหมายสหประชาชาติ

สำหรับนโยบายและอำนาจสูงสุดในการบริหารอยู่กับสภามหาวิทยาลัย กรรมการของ สภามาจากตัวแทนของหลายประเทศ โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 24 คน และอธิการบดีเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง อธิการบดีเป็นผู้บริหารกิจการของมหาวิทยาลัย

การแต่งตั้งอธิการบดีจะทำโดยเสนาธิการขององค์กรสหประชาชาติ อธิการบดีมีผู้ช่วย คือรองอธิการบดีฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและ พัฒนา และรองอธิการบดีฝ่ายโครงการในเรื่องการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

30.5 การเงิน

มหาวิทยาลัยสหประชาชาติแบ่งเงินที่สนับสนุนออกเป็นสองประเภท คือ เงินกองทุน ที่เก็บไว้ใช้หาดอกรถ (endowment) และเงินช่วยเหลือเฉพาะโครงการ ได้มีการตั้งเป้าหมายไว้ว่าเงินในกองทุนนี้จะมี 500 ล้านเหรียญสหรัฐ คือ ประมาณ 15,000 ล้านบาทเศษ แหล่งเงินทุน คือ การบริจาคจากรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ หรือจากมูลนิธิหรือองค์การอื่น ๆ การจัดตั้ง กองทุนนี้ขึ้นมาก็เพื่อเป็นหลักประกันให้มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ได้โดยมีความอิสระและความคล่องตัว

สำหรับเงินช่วยเหลือเฉพาะโครงการเป็นเงินที่นำมาใช้ในการทำวิจัยหรือในการพิมพ์ หนังสือของสถาบัน หรือเพื่อกิจการอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

30.6 การดำเนินการโดยตั้งข่ายแห่งสถาบัน

ยู.เอ็น.ยู. ดำเนินงานโดยผ่านสถาบัน 2 ประเภท ได้แก่ สถาบันของมหาวิทยาลัยโดยตรง (incorporated institutions) และ สถาบันร่วมมือ หรือ สถาบันสมมทบ (associated institutions)

ส่วนใหญ่ของการดำเนินงานผ่านสถาบันสมมทบ สถาบันดังกล่าวดำเนินงานร่วมกับ มหาวิทยาลัยสหประชาชาติเป็นโครงการ ๆ ไปในขณะนี้มีโครงการหลักอยู่ 3 ประเภท ได้แก่ โครงการ (ต่อต้าน) ความทิวท้อง, โครงการพัฒนามนุษย์และสังคม และโครงการในเรื่องการ ใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

โครงการแต่ละประเภทจะดำเนินการในขั้นปฏิบัติโดยสถาบันสมมทบที่เกี่ยวข้องสำหรับ นโยบายนั้น มหาวิทยาลัยสหประชาชาติเป็นผู้กำหนด

30.7 โครงการแรก : การต่อต้านความทิวท้อง

โครงการต่อต้านความทิวท้อง (World Hunger Program) มีสถาบันที่ให้ความร่วมมือ (หรือเป็นฝ่ายปฏิบัติการ) ให้มหาวิทยาลัยสหประชาชาติมีด้วยกัน 3 แห่ง ได้แก่ สถาบันโภชนาการ

แห่งอเมริกากลาง อุยกีปานามา ณ กรุงกัวเตมาลา สถาบันกลางเพื่อการวิจัยทางเทคโนโลยีเกี่ยวกับอาหาร ณ รัฐไมซอร์ ประเทศอินเดีย และศูนย์โภชนาการแห่งฟิลิปปินส์ ณ กรุงมนิลา ในเดือนปี ค.ศ. 1977 มีนักวิจัยของ ยู.เอ็น.ยู. จาก 12 ประเทศ กำลังศึกษา ณ สถาบันดังกล่าว

เรื่องที่ศึกษาขณะนี้คือ ความต้องการทางโภชนาการของมนุษย์และการสนับสนุนความต้องการ การอนุรักษ์อาหารหลังการเก็บเกี่ยว เป้าประสงค์ทางอาหารและการโภชนาการในแผนพัฒนาชาติ

นอกเหนือจากศูนย์ 3 แห่ง ดังกล่าว ได้มีความพยายามที่จะจัดให้มีศูนย์เพิ่มเพื่อที่ผู้ได้รับทุนจาก ยู.เอ็น.ยู. จะไปทำการศึกษาวิจัยได้

การให้ทุนวิจัยเพื่อศึกษาเรื่องเร่งด่วนมี ๖ โครงการด้วยกัน รวมทั้งที่คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล ในเรื่องการเป็นโรคเรื้อรังและความต้องการโพรตีนของผู้ใหญ่

30.8 โครงการที่สอง : การพัฒนามนุษย์และสังคม

โครงการนี้อยู่ในความรับผิดชอบของรองอธิการบดี ซึ่งเป็นชาวญี่ปุ่น ความหมายของ การพัฒนามนุษย์และสังคมคือ “การแสวงหาวิธีการที่สามารถช่วยตัวเองได้ในการสนับสนุนความจำ เป็นหรือปัจจัยแห่งชีวิตมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นในด้านรัตถหรือไม่ใช'rัตถ” เดิมที่เดียวการพัฒนามุ่ง ไปในทางเศรษฐกิจ แต่เริ่มเปลี่ยนทิศทางไปในทางการพัฒนาความเป็นมนุษย์ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความคง梧กงานที่ไม่อ้าวัดได้เป็นเงินตรา รวมทั้งการสร้างสังคมที่นำอยู่

ประเด็นที่สนใจคือศึกษาและแก้ไขปัญหา คือ ในด้านสิ่งแวดล้อมเป็นพิษหรือผลกระทบ (พอลลูชัน, pollution) รวมทั้งปัญหาสังคมต่าง ๆ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเข้าใจการพัฒนาในความหมายที่สอดคล้องกับความเป็นจริง

โครงการใหญ่ในด้านการพัฒนามนุษย์และสังคมของ ยู.เอ็น.ยู. มีด้วยกัน ๓ โครงการ โครงการที่หนึ่ง ได้แก่ การวิจัยในเรื่องจุดประสงค์ กระบวนการและเครื่องชี้ของ “การพัฒนา” ผู้ที่จะทำการวิจัยคือหน่วยงานที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่โดยให้เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับสถาบันศึกษา การพัฒนาที่กรุงเจนีวา

โครงการที่สองได้แก่ การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อเมือง หน่วยงานที่จะเป็นฝ่ายดำเนินการและประสานงาน คือ “สถาบันมารค” (Marga Institute) ในประเทศไทย สถาบันนี้ ชื่อว่า “มารค” ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกันในภาษาไทย

โครงการที่สามได้แก่ การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับระบบทางชีวิตชนบท โครงการนี้จะอยู่ภายใต้การดูแลของมูลนิธิแห่งหนึ่งในอาร์เจนตินา

30.9 โครงการที่สาม : การใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

โครงการนี้อยู่ภายใต้ร่องอธิการบดีฝ่ายนี้โดยเฉพาะ ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัย โครงการมีดังต่อไปนี้ เช่น

1. สภาพัฒนาสื่อสารการพัฒนาชนบทในเขตต้อนที่เป็นภูมิภาค
2. การใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาริเวณที่แห้งแล้ง
3. การใช้ที่ดินที่คุณภาพดีเพื่อการเกษตรกรรม
4. การจัดในเรื่องทรัพยากรน้ำ
5. วิธีชีวิตที่จะใช้ทรัพยากร้อยลัง
6. การใช้แหล่งพลังงานใหม่ ๆ เช่น พลังงานจากแสงอาทิตย์ เป็นต้น
7. การวางแผนนโยบายและเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ

สำหรับโครงการที่จะดำเนินการก่อนคือ 1, 2, และ 6

วัตถุประสงค์ของโครงการในด้านทรัพยากร ก็คือการใช้ประโยชน์จากความรู้ที่มีอยู่ การวิจัยเพื่อหาความรู้ใหม่จำเป็นเช่นกัน แต่เนื่องจากเวลาเมือง จึงจะมุ่งหนักไปในทางรวมรวม และประยุกต์ผลงานวิจัยที่ได้ทำไปแล้วเพื่อส่งเสริมให้นำมาใช้ให้ได้ผล ผลขั้นสุดท้ายคือให้ได้ มาชีวิธีการที่จะทำให้ได้ 3F ใหญ่ ๆ คือ food, fibre, and fuel แต่วิธีการจะต้องเป็นในรูปที่ไม่ได้ก่อให้เกิดผลเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม

30.10 ความเคลื่อนไหวใหม่

เมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้มีการแต่งตั้งอธิการบดีคนที่ 2 ซึ่งเป็นชาวอินโดนีเซีย ชาวอินโดนีเซีย ผู้นี้มีชื่อเสียงในฐานะที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวางแผน และมีบทบาททางการเมือง การปกครอง ในอินโดนีเซีย อิกหั้งเป็นนักการศึกษาที่มีชื่อเสียง ชื่อของเขาก็คือ สุชาติ โมโก (Soejatmoko) เขามีรับรางวัลแม็กไซไฟไปเมื่อประมาณ ปี 1978

อธิการบดีใหม่ผู้นี้ได้ริเริ่มให้มีการทำแผนใหม่ ซึ่งเป็นแผนระยะกลาง โดยมีการปรับปรุง แผนเดิม สำหรับแผนระยะกลางนี้มีด้วยกัน 5 หัวข้อใหญ่ ๆ ได้แก่

1. บทบาทของรัฐในกระบวนการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงระดับโลก
2. การสำรวจและวางแผนในการจัดตั้งสถาบันที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนโยบาย เศรษฐกิจระดับโลก
3. การพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับเรื่องอาหารและพลังงาน ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กันอย่างมาก

31. งบประมาณของสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

ส่วนราชการ	พ.ศ. 2526	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2529
งบรวม	5,068,237,620	5,291,544,000	5,288,500,000
1. สำนักงานปลัดทบวง	67,588,100	74,283,100	73,400,000
2. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	920,952,300	984,077,800	970,300,000
3. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	336,337,500	352,580,700	355,200,000
4. มหาวิทยาลัยขอนแก่น	42,345,800	427,149,700	408,400,000
5. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	659,203,300	628,987,600	624,300,000
6. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	212,908,840	218,482,900	262,300,000
7. มหาวิทยาลัยมหิดล	992,754,080	1,083,511,800	1,071,600,000
8. มหาวิทยาลัยรามคำแหง	144,267,000	147,438,000	152,100,000
9. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	233,194,400	239,779,800	269,200,000
10. มหาวิทยาลัยศิลปากร	118,435,100	136,243,500	138,600,000
11. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	480,594,500	463,485,600	499,800,000
12. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช	69,647,800	97,148,600	80,200,000
13. สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้	72,886,400	65,171,000	43,000,000
14. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า	291,580,000	326,358,200	108,300,000
15. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า (ชลบุรี)			82,500,000
16. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า(พระนคร)			99,600,000
17. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	44,434,500	46,845,700	49,800,000

32. Bibliography

1. Brim, O.G. *Sociology and the Field of Education*. New York: Russell Sage Foundation, 1958.
2. Brookover, W.B. *A Sociology of Education* New York : American Book Company, 1955.
3. Brown, Francis J. *Educational Sociology*, 2nd ed., Tokyo: Charles E. Tuttle, 1961.
4. Gross, N. "The Sociology of Education" in R.R. Merton, et al (eds.), *Sociology Today*. New York: Basic Books, 1959, pp. 128-152.
5. Halsey, A.H., et al (eds.) *Education, Economy and Society*. New York: Free Press of Glencol, 1961.
6. Lieberman, M. *Education as a Profession*. Englewood Cliffs; N.J.: Prentice-Hall, 1956.

บรรณานุกรม

1. พะรราชารมณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). ทางสายกลางของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2530
2. วิจิตร ศรีสะอัน, การอุดมศึกษา, กรุงเทพฯ, วัฒนาพานิช, 2518
3. ฤทธิมน เรืองศิริ, สังคมวิทยาทางการศึกษา, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518
4. Francis Brown. *Educational Sociology* and ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1961.
5. Banphot Virasai, ed. *Development of Higher Education in Southeast Asia: Challenges for Tomorrow*. Singapore : RIHED, 1977.